

Ohjelmatekstiluonnos

VERSIO 5, 22.4.2020

EU:n Alue- ja rakennepolitiikan rahastot 2021-2027 TEM

Sisällys

1. Ohjelmastrategia: keskeiset haasteet ja poliittiset toimet.....	3
Taulukko 1. Toimintapoliittiset tavoitteet, erityistavoitteet ja perustelut.....	13
2. Toimintalinjat ja erityistavoitteiden kuvaus.....	19
2.1. EAKR-Toimintalinja: Innovatiivinen ja hiilineutraali Suomi.....	19
2.1.1. Erityistavoite: Innovaatiot ja TKI-verkostot aluetalouden uudistamiseksi ilmastokestäväällä tavalla (ET 1.1.).....	19
2.1.2. Erityistavoite: Pk-yritysten resurssiviisas kasvu ja kilpailukyky (ET 1.3.).....	29
2.2. ESR-toimintalinja: Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi	41
2.2.1. Erityistavoite: Polkuja töihin (ET 4.1.1).....	41
2.2.2. Erityistavoite: Uutta osaamista työelämään (ET 4.1.6).....	48
2.2.4. Erityistavoite: Yhdenvertaiseen osallisuuteen (ET 4.1.7.)	55
2.3. ESR-toimintalinja: Aineellisen puutteen torjuminen	62
2.4. JTF. Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston toimintalinja.....	64
2.5. T. Teknisen tuen toimintalinja	64
3. Rahoitussuunnitelma	64
3.A Siirrot ja maksusuudet.....	64
3.1 Määrärahat vuosittain	64
3.2 Kokonaismäärärahat rahastoittain ja kansallinen yhteisrahoitus	64
4. Mahdollistavat edellytykset (toimitetaan erillisenä liitetiedostona).....	64
5. Ohjelmasta vastaavat viranomaiset.....	64
6. Kumppanuus.....	65
7. Viestintä ja näkyvyys	67
8. Yksikkökustannusten, kertakorvausten, kiinteämääräisen rahoituksen ja kustannuksiin perustumattoman rahoituksen käyttö	68
Liitteet.....	68

1. Ohjelmastrategia: keskeiset haasteet ja poliittiset toimet

(34 113 /30 000)

Kansalliset strategiset tavoitteet, läpileikkaavat periaatteet ja alueiden älykkään erikoistumisen valinnat ohjaavat muutosjoustavaa toimeenpanoa

Kansalliset strategiset tavoitteet korostavat jatkuvan oppimisen ja oppimisjärjestelmän kehittämistä, työllisyyden edistämistä ja työhön osallistumisen laajentamista, elinkeinolähtöistä innovaatiopolitiikkaa ja kestävää kasvua sekä toimia, jotka edistävät hiilineutraaliin talouteen ja yhteiskuntaan siirtymistä.

Läpileikkaavat periaatteet kestävä kehitys, sukupuolten tasa-arvo, yhdenvertaisuus, digitaalisuus, kansainvälistyminen, ilmastonmuutos, innovatiivisuus sisällytetään kaikkeen toimintaan tarkoituksenmukaisesti siten, että aktivoidaan toimijoita näkemään uusia potentiaaleja ja kehittämään toimintaansa periaatteiden mukaiseen suuntaan. ESR tukee erityisesti YK:n kestävän kehityksen tavoitteita 1-5 ja 8. EAKR tukee erityisesti tavoitteita 7-10 ja 13. Sen lisäksi, että tasa-arvo huomioidaan kaikissa hankkeissa, voidaan rahoittaa myös hankkeita, joiden pääasiallisena tavoitteena on sukupuolten tasa-arvon edistäminen. Saamelaisten, romanien ja muiden väestöryhmien ja yhteisöjen tukeminen kulttuurisensitiivisesti on tärkeää ohjelmaa toteutettaessa. Vammaisten henkilöiden oikeuksien, työllistymismahdollisuuksien ja yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistaminen sekä toimien saavutettavuus huomioidaan tuettavassa toiminnassa. Ohjelman toimet toteutetaan perusoi-keuskirjan mukaisesti. Toimilla vähennetään osaltaan epätasa-arvoisuutta.

Ohjelman sisällöllisten valintojen määrittämisen tukena ja erityisesti toimeenpanon aikana älykkään erikoistumisen strategiatyö on keskeinen väline EAKR:n ja ESR:n osarahoittamassa toiminnassa. Älykkään kasvun lisäksi tulee ohjelman toteutuksessa huomioida myös kestävä ja osallistava kasvu.

Ohjelman toimilla varaudutaan muutosjoustavaan toimeenpanoon ohjelmakauden muuttuvissa tilanteissa. Ulkoisten riskitekijöiden ja äkillisten suhdannemuutosten uhatessa on tärkeää painottaa toimia, joilla tuetaan yritystoimintaa ja työpaikkojen säilymistä tai muita kriiseistä selviytymiseen liittyviä sekä äkillisiä että pitemmän kehityskaaren toimia kansallisten ja alueellisten tarpeiden pohjalta.

Alueelliset erot ja painotukset heijastuvat toimeenpanon valinnoissa

Keskittymiskehitys ja kaupungistuminen ja toisaalta vähenevä väestö toisaalla luovat taustaa ohjelman toimeenpanolle. Kaupunkiseuduille pääosin keskittyvän kasvavan yritys- ja innovaatio toiminnan resursoinnissa tulee huomioida myös yhteistyö ympäröivän seudun toimijoiden kanssa. Työsäkäyntialueiden laajentuminen ja työn tekemisen uudistuvat tavat voivat lisätä työllisyysastetta alueilla, joissa työmarkkinoiden toimimattomuus on haaste. Väestön muutos ja väestörakenteen muutos näkyvät eri tavoin eri alueilla. Kaupungit kohtaavat haasteita heterogeenisen väestön palvelujen kehittämisessä. Samaan aikaan harvaan asutuilla alueilla pyritään löytämään uuden tyyppiä palvelujen järjestämisen tapoja. Digitalisaatio edistää paikasta riippumatonta työn tekemistä, yritystoimintaa ja palveluja sekä tukee monipaikkaista elämää, kehittymistä ja kasvua.

Pohjoisen harvaanasutun alueen erityisiä alueellisia kehityseroja lieventämään tarkoitettua erityisrahoitusta (NSPA) suunnataan erityisesti elinkeino- ja yritystoimintaa edistävään saavutettavuuteen sekä koulutuksellista tasa-arvoa, hyvinvointia ja osallisuutta lisäävien palvelujen saavutettavuuden kehittämiseen esimerkiksi digitalisaation avulla. NSPA-tuki kohdennetaan Itä- ja Pohjois-Suomen

alueen erityshaasteiden ratkaisemiseen. Näitä haasteita ovat mm. pysyvät kilpailukykyhaitat, jotka johtuvat harvasta asutuksesta ja pitkistä etäisyyksistä.

Ohjelman toimin tuetaan EU:n Itämeri-strategian toimeenpanoa ja edistetään kansainvälistä yhteistyötä sekä raja-alueilla että laajemmin.

Täydentävyys muihin EU:n strategioihin ja politiikkoihin sekä kansallisiin toimiin

Ohjelman toimet tukevat kansallista elinkeino-, energia-, ilmasto-, innovaatio-, osaamis- ja työllisyyspolitiikkaa sekä syrjäytymisen ja köyhyyden vastaista työtä sekä lisäämällä toimenpiteisiin volyymia, että tuottamalla uusia toimintamalleja, menetelmiä ja verkostoja kansallisen politiikan kehittämiseksi. EAKR:n toimet tukevat mm. Horisontti ohjelmaa rahoittamalla yritysten ja oppilaitosten alkuvaiheen innovaatiotyötä ja verkostoja. EAKR:n yritystuet toimivat koordinoitusti maaseuturahaston yritystukien kanssa muodostaen peiton kaikille alueille. EAKR:n yritystuet, kansalliset ja EU:n osarahoittamat rahoitusinstrumentit sekä yritystoiminnan muu kehittäminen toimivat koordinoituna kokonaisuutena.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteet toteutuvat Suomessa nykyisellään varsin hyvin. Ohjelman ESR-toimilla on kuitenkin tarpeen tukea etenkin työllisyyden, jatkuvan oppimisen ja työelämän kehittämistä. Niin ikään edistetään pilarin periaatteissa mainittua sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, yhtäläisiä mahdollisuuksia ja osallisuutta. Kansalliset tasa-arvotavoitteet tukevat ohjelman toteutusta. Leader-toiminta tukee myös osallisuutta maaseutualueilla. ESR+ tuottaa mm. valtakunnallisen kehittämistoiminnan kautta innovatiivisia malleja kansallisiin toimiin skaalattavaksi. ESR:llä tuetaan osittain samoja maahanmuuttajaryhmiä kuin Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) ESR-toimien ollessa kuitenkin laaja-alaisempia, sillä AMIF keskittyy erityisesti vastaanottokeskuksissa tapahtuvaan ja alkuvaiheen kotoutumista edistävään toimintaan. Rahastot täydentävät kansallisella rahoituksella rahoitettavia kotoutumislain mukaisia kotouttamistoimia.

Hallinnollisiin toimintaedellytyksiin ja hallintoon liittyvät haasteet sekä yksinkertaistamistoimet

Ohjelmakauden 2014-2020 ulkopuolisen ohjelma-arvioinnin mukaan hallinnon haasteet liittyvät niukkojen resurssien tehokkaaseen käyttöön ja asiakaslähtöisen uudistuvan hanketoiminnan aktivointiin. Hallinnon vahvuuksia ovat entistä sujuvampi sähköinen asiointi, käyttöön otetut kustannusmallit ja maksatusten nopeutuminen. Myös jatkossa yksinkertaistamisen toimet liittyvät vahvasti hanketason työhön, kustannusmalleihin ja edelleen kehittyviin sähköisiin prosesseihin.

Valtakunnallista ja ylimaakunnallista hanketoimintaa arviointi pitää pääosin hyvänä. Valtakunnalliset hankkeet poistavat toiminnallista päällekkäisyyttä, edistävät tulosten leviämistä ja tuovat erityisasiantuntemusta hanketoimintaan. Ylimaakunnallisten hankkeiden hyötyvaikutuksia ovat keskinäinen oppiminen sekä mittakaavaedut, kun toimenpiteitä toteutetaan yhtä maakuntaa suuremmalla alueella. Arvioinnin mukaan toimenpiteissä tulee kiinnittää jatkossa huomioita aluenäkökulmaan, sillä valtakunnallisten ja alueellisten hankkeiden välillä ei ole ollut riittävästi synergiaa.

Tavoitteena on vahvistaa EAKR ja ESR -rahastojen yhteensovittamista laajempien päämäärien toteuttamiseksi. Aiemmalla ohjelmakaudella tässä on onnistuttu arvioinnin mukaan osittain vain kohtuullisesti.

Pk-yritysten kestävä kasvun, kansainvälistymisen, kilpailukyvyyn ja digitalisaation parantaminen ml. pk-yritysten toimintaympäristöä tukevat elinkeinoelämälähtöiset laajakaista- ja liikenneinfrainvestoinnin harvaan asutuilla alueilla Itä- ja Pohjois-Suomessa

Suomen elinkeinorakenteessa on tapahtunut voimakkaita muutoksia viimeisen vuosikymmenen aikana. Etenkin perinteisiltä teollisuuden aloilta on vähentynyt kymmeniä tuhansia työpaikkoja. Samaan aikaan kasvava kiertotalous, terveysteknologia palveluineen sekä ilmastonmuutoksen vaatimat toimet tarjoava uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Pk-yritysten rooli elinkeinorakenteen monipuolistamisessa on keskeinen, sillä suurin osa uudesta liiketoiminnasta ja uusista työpaikoista sekä tuottavuuden kehityksestä tapahtuu nopeasti kasvavissa pk-yrityksissä. Suomen yritys kentälle tyypillistä on mikroyritysvaltaisuus ja yksinyrittäjäisyys. Nopeaa kasvua hakevia yrityksiä on Suomessa vähän. Yritysten kansainvälistymisessä on edelleen kehitettävää. Viennissä ja muussa kansainvälisen liiketoiminnan osuuksissa on toimialojen ja yritysten välillä huomattavia eroja. Tarvitaan panostuksia pk-yritysten kestäväan kasvuun, innovaatiokykyyn, kansainvälistymiseen ja uudistumiseen sekä hiilineutraalien ratkaisujen kehittämiseen.

Ilmastoteknologian ja vähähiilisen tuotannon tuomat mahdollisuudet elinkeinoelämässä tulee hyödyntää täysimääräisesti. Jo nykyisellään Suomessa on merkittävää korkean teknologian Cleantech –osaamista monilla aloilla mutta ei riittävästi kansainvälistymistä ja vientiä. Ongelmana on synnyttää riittävän vahvoja konsortioita, jotka tukevat toisiaan, ja ovat kilpailukykyisiä globaaleilla markkinoilla. Alueiden omiin vahvuuksiin perustuvat innovatiiviset kehitysympäristöt ja innovaatioalustat tukevat yrityksiä uudistumisessa, innovoinnissa ja kansainvälistymisessä.

Useimmat uudet yritykset ja niiden luomat työpaikat syntyvät keskimääräistä alhaisemman tuottavuuden aloille. Palvelualoille syntyvien työpaikkojen lisäksi pitäisi syntyä työpaikkoja myös korkean tuottavuuden aloille. Alueilla sijaitsevien teollisuuden keskittymien toimintaa on tarpeen kehittää elinvoimaisiksi ja innovatiivisiksi ekosysteemeiksi, joilla on kansainvälinen kytkentä. Uudenlaiset liiketoimintamallit ja palvelutuotanto edellyttävät tuotannon investointien lisäksi myös panostuksia osaamiseen, osaavan työvoiman saatavuuteen, uudistumiseen sekä tutkimusintensiivien kasvattamista. Yli puolet pk-yrityksistä kokee osaavan ja yrityksen tarpeita vastaavan työvoiman saatavuuden olevan rajoite kasvulle ainakin jossain määrin. Pk-yritysten puutteellinen uusiutumiskyky osaamisessa ja omistajanvaihdoksissa vaarantaa etenkin pienyritysvaltaisten alueiden elinvoimaa. Haasteet työvoiman saatavuudessa koskevat sekä kaupunkeja että maaseutua.

Yritysten rahoituksen saatavuus on ollut pääosin hyvällä tasolla viime vuosina. PK-yritysbarometrin 2/2019 mukaan kasvuhakuisille yrityksille yksi yleisimmistä kehittämisen ja kasvun esteistä on rahoitus. Riittämättömät vakuudet muodostavat markkinahäiriön. Kireät vakuusvaatimukset ovat pahin tunnistettava este hakea tai saada rahoitusta. Vakuusongelmat korostuvat erityisesti maaseutualueilla.

Suomella on erityinen maantieteellinen sijainti ja siitä syystä pk-yrityksillä on fyysisestä toimintaympäristöstä johtuvia haasteita. Maa on osittain harvaan asuttu ja etäisyydet ovat pitkiä. Saavutettavuudella on keskeinen merkitys elinkeinoelämän kilpailukyvyssä. Saavutettavuuden haasteet ovat etenkin Itä- ja Pohjois-Suomelle kilpailuhaitta. Pitkät etäisyydet ja harva asutus aiheuttavat haasteita kuljetusketjuissa. Työvoiman liikkuvuuden esteiden poistaminen vaatii joukkoliikenteen kehittämistä, matkaketjujen sujuvoittamista sekä monipaikkaisuuden mahdollisuuksien hyödyntämistä.

Digitaalisen infrastruktuurin ja tietoliikenneyhteyksien saatavuus vaihtelee alueittain. Nopean (100 Mbit/s) kiinteän laajakaistan saatavuus vaihtelee maakunnittain 97 prosentista alle 40 prosenttiin.

Kattavat, nopeat ja luotettavat tietoliikenneyhteydet ovat välttämätön perusedellytys tuotannon ja työelämän alati digitalisoituessa. Digitaalisen infrastruktuurin ja viestintäyhteyksien kehittämistarpeiden lisäksi yritykset kohtaavat myös henkilöstön osaamiseen liittyviä digitalisaation ja teknologisen murroksen haasteita. Vaikka digitaaliset taidot ovat yksi Suomen tärkeimmistä kilpailueduista, yrityksillä on vaikeuksista löytää työntekijöitä tieto- ja viestintätekniiikan erityisosaamista edellyttäviin tehtäviin. Yritysten välillä on huomattavia eroja digitaalisten teknologioiden integroinnissa ja liiketoiminnassa. Yrityksen digitalisaation asteeseen vaikuttaa merkittäväällä tavalla yrittäjän ja muiden avainhenkilöiden osaaminen. Etenkin pienet yritykset tarvitsevat sparrausta ja matalan kynnyksen etenemismalleja digikyvykkyyden kehittämiseen.

NSPA-erityisrahoituksella toteutettavat infrastruktuurihankkeet kytkeytyvät laajempiin kehittämiskokonaisuuksiin. Euroopan komission ”Regions in Industrial Transition” -pilotissa valmistuneessa Itä- ja Pohjois-Suomen Älykkään erikoistumisen strategiassa tunnistettuja yhteisiä kasvualoja ovat biojalostus, kaivannaistoiminta, kemianteollisuus, valmistava teollisuus sekä kestävä matkailu. Älykkään erikoistumisen tavoitteena on edistää erityisesti kasvualojen TKI-toimintaa, liiketoiminnan kasvua, monipuolistumista ja laajentumista alueella. TKI-toimintojen laajenemiseksi Itä- ja Pohjois-Suomessa ao. yritysten investointikynnystä on madallettava ja mahdollistettava yritystoiminnan laajentaminen. Tämä edellyttää tuotannolliseen toimintaan ja matkailun yritystoimintaan keskittyviä pienimuotoisia laajakaista- ja liikenneinfrastruktuureja tukemaan yritystoiminnan kehittymistä alueella.

Ohjelmakauden 2014-2020 arvioinnin mukaan pk-yritysten kilpailukyvyn kehittymistä on edesautettu monipuolisesti. EAKR-tukea saaneiden yritysten kohdalla ohjelman toimilla kasvua on mahdollistettu tavoitteisiin nähden hyvin; tosin osa vaikutuksista tulee näkyviin vasta pidemmän ajan kuluessa. Ohjelmassa on onnistuttu yritysten kansainvälistymisen edistämässä. Sen sijaan ohjelman vaikutukset elinkeinorakenteen monipuolistamiseen ja uusien yritysten syntymiseen ovat olleet vaatimattomat. Yritysrahoituksen saatavuutta varten on otettu käyttöön ohjelmakaudella 2014-2020 erilaisia EU:n rahoittamia rahoitusvälineitä. Työ- ja elinkeinoministeriön ja Finnveran teettämän selvityksen mukaan etenkin pienten ja keskisuurten kasvuyritysten mahdollisuudet rahoituksen saamiseen ovat parantuneet merkittävästi SME InnovFin- ja SME Initiative -takausinstrumenttien myötä rahoituksen kohdentuessa pääosin Etelä- ja Länsi-Suomeen.

Vähähiilisen ja vihreän talouden edistäminen, ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen sekä toimet oikeudenmukaisen siirtymän edistämiseksi

EU:n tavoite ilmastoneutraaliudesta vuoteen 2050 mennessä edellyttää laajasti toimia. Vihreän kehityksen ohjelmaa, jota tuetaan investoinneilla vihreään teknologiaan, kestäviin ratkaisuihin ja uuteen yritystoimintaan, toteutetaan osin myös Suomen EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmalla. Rakennerahastovaroilla ja oikeudenmukaisen siirtymän rahaston varoilla voidaan mm. investoidaan ympäristöystävälliseen teknologiaan, tukea yritysten ja teollisuuden innovointia, lisätä energiatehokkuutta ja edistää irtautumista hiilidioksidikuormittavista raaka-aineista energia-alalla. Euroopan vihreän kehityksen ohjelma luo pohjan reilulle ja sosiaalisesti oikeudenmukaiselle siirtymävaiheelle.

Ilmastonmuutoksen hillintä turvallisena pidettyyn tasoon tarkoittaa yhteiskunnan systeemistä muutosta uudenlaiseen tapaan toimia. Suomen tavoitteena on olla hiilineutraali v. 2035 mennessä. Pitkän aikavälin tavoitteena on, että yhteiskunta eri teollisuusaloineen muuttuu hiilineutraaliksi. Haasteena on löytää keinot luoda kannustimia sitoutua ja valita vähähiilisiä ratkaisuja sekä tasoittaa siir-

tymän epävarmuuksia. Ilmastonmuutoksen hillintä edellyttää isoja muutoksia energia- ja päästöintensiivisessä teollisuudessa ja yhteiskunnassa luomalla tulevaisuuteen ulottuvan tarpeen uudistaa energian tuotantoa vähemmän päästöjä aiheuttavaksi ja energiatehokkaammaksi. Tästä seuraa uusia ja kasvavia mahdollisuuksia eri energiateknologioille. Eniten korostuvat uusiutuvaan energiaan liittyvät innovatiiviset ratkaisut ja niiden käyttöönotto ja energiatehokkuuden merkittävä kasvattaminen.

Haasteiden lisäksi Suomelle avautuu huomattavia uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja ratkaisuja globaaleilla markkinoilla. Sekä julkinen että yksityinen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta on käännettävä kasvu-uralle uuden kasvun luomiseksi ja globaalien megatrendien ratkaisemiseksi. Perinteisten menestysalojemme rinnalla hiilineutraalisuus, ekologiset investoinnit, luova talous, cleantech ja kiertotalous synnyttävät uusia suomalaisen elinkeinojen kasvutarinoita, rakennuspalikoita hyvinvoinnillemme. Keskeistä on pk-yritysten vähähiilisten innovatiivisten tuote- ja palveluideoiden tuotteistaminen, kaupallistaminen ja pääsy markkinoille. Vähähiilisydestä ja vastuullisuudesta on muodostumassa kilpailuetu yrityksille ja jatkossa se on liiketoiminnan edellytys markkinoilla pärjäämiseksi.

Ilmastonmuutos on yksi merkittävimmistä tekijöistä arktisella alueella ja määrittää alueen tulevaisuuden kehityspolun. Ilmastonmuutosta täytyy hillitä kaikin mahdollisin keinoin. Paikallisyhteisöjen ml. alkuperäiskansa saamelaisten mahdollisuuksia sopeutua muutokseen on kehitettävä. Teknologiakehitys mahdollistaa entistä kestävämpiä ratkaisuja vuorovaikutuksen kehittämiseen. Monipaikkaisuus ja etätyö, uudet vähähiilisemmät liikennemuodot, uusiutuvan energian ratkaisut, luonnon ja kulttuuriympäristön virkistyskäyttö ja matkailu edellyttävät yhteistyön kehittämistä kaupunkien ja maaseudun välillä. Ohjelmalla mahdollistetaan näihin teemoihin liittyvää kestävä liiketoiminnan innovatiivista kehittämistyötä ja siinä tarvittavaa osaamista.

Ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi tarvitaan huomattavasti nykyistä tasoa suurempia yksityisiä ja julkisia investointeja vähähiilisiin käytäntöihin ja teknologioihin. Kunnat ja kaupungit ovat keskeisessä asemassa kansallisen hiilineutraalisuustavoitteen toteuttamisessa sekä suoraan että välillisesti. Materiaalien valmistukseen, kulutukseen ja parempaan hyödyntämiseen kohdentuvat toimet ovat tärkeässä roolissa ilmastotavoitteisiin ja hiilineutraaliuteen pääsemiseksi. Hiilineutraaliin toimintatapaan sekä ilmastonmuutoksen vaikutuksiin varautuminen ja sopeutuminen edellyttävät laaja-alaista yhteiskunnallista muutosvalmiutta ja osaamista toiminnan uudistamiseen.

Talouden rakenne Suomessa on yksi maailman energiantensiivisimmistä pitkien kuljetusmatkojen, kylmän ilmaston ja teollisuuden rakenteen vuoksi. Kaikilla aloilla on mahdollista parantaa energiatehokkuutta. Palvelusektorin energiantensiteetti on yli EU:n keskiarvon.

2014-2020 arviointi toteaa, että vähähiilisyttä edistävien toimenpiteiden vaikutusketjut ovat monimutkaisia ja ne ulottuvat laajasti yhteiskunnan eri toimintoihin ja eri aluetasolle: globaalille, kansalliselle ja alueelliselle tasolle sekä elinkeinoelämän eri sektoreille. Joidenkin maakuntien teemallisten kehittämiskokonaisuuksien osana vähähiilisyys on suunnannut osaamista ja yritystoimintaa ja siten vahvistanut vähähiilisyyteen liittyviä osaamiskeskittymiä. Vähähiilisyyden kasvava merkitys osana yritysten liiketoimintaa on tunnistettu yritys kentässä laajalti. Viranomaisten ja hanketoteuttajien ymmärrystä vähähiilisyyden periaatteista kasvattamalla on mahdollista lisätä toimien vaikuttavuutta.

Oikeudenmukaiseen siirtymän rahaston toimet

Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto tukee alueita, joihin kohdistuu vakavia sosioekonomisia haasteita sen vuoksi, että unioni siirtyy ilmastoneutraaliin talouteen vuoteen 2050 mennessä. Rahoit-

tus toimeenpannaan avustuksina niille alueille, joihin siirtymän taloudelliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset kohdistuvat kielteisimmin fossiilisten polttoaineiden tuotannossa odotettujen työpaikkojen menetysten ja kasvuhuonekaasuvaltaisimpien teollisuuslaitosten tuotantoprossien muuttamisen vuoksi. *(Täydennetään myöhemmin kuvauksella mihin lähtökohtiin kansalliset toimet perustuvat, mihin kohdistuvat (alueet) sekä viittaus hallitusohjelmaan ja kansalliseen energia- ja ilmastosuunnitelmaan eli sitoumus).*

Elinkeino- ja työelämälähtöisten tutkimus- ja innovointivalmiuksien parantaminen ja TKI-verkostotyön edistäminen

Globaalin toimintaympäristön muutokset, kuten nopea teknologinen ja taloudellinen kehitys sekä ympäristöhaasteet edellyttävät panostuksia elinkeinoelämälähtöiseen innovatiiviseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Kansallisessa uudistusohjelmassa on asetettu TKI-toiminnan tavoite 4 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Suomen TKI-intensiteetti oli 2,76 % suhteessa BKT:hen vuonna 2017. Vuodesta 2009 lähtien yrityssektorin TKI-intensiteetti on supistunut voimakkaasti, vaikka käänne parempaan onkin aivan viime vuosina tapahtunut. Julkisen tutkimuksen yksityisen yhteisrahoituksen määrä on EU:n keskiarvoa pienempi. Pk-yrityskenttä ei ole ollut riittävän kasvuhakuinen ja -kykyinen kompensoidakseen suuryritysten pudonneita investointitasoja. Suomessa yksityisiin TKI-investointeihin kykenevien keski suurten yritysten joukko on kapea ja lisäksi nopeasti kasvavien innovatiivisten yritysten osuus on pienempi kuin keskimäärin EU:ssa. Myös suuryritysten osallistuminen yritysten verkostoihin ja innovaatioekosysteemeihin on tärkeää elinkeinoelämän uudistamisen ja kilpailukyvyyn vahvistamiseksi.

Tarvitaan lisää panostuksia tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitukseen sekä tutkimusperäisen tiedon ja soveltavan osaamisen hyödyntämiseen elinkeinoelämän ja yritysten sekä julkisten palvelujen kehittämistoimissa huomioiden palvelujen ja tuotteiden koko arvoketju. Tutkimus- ja oppilaitosten TKI-toimintoja on kehitettävä entistä paremmin vastaamaan yritysten uudistumisen tarpeisiin. TKI-toimintaa tulee kohdistaa ilmastomuutokseen ja vihreään talouteen.

Tutkimus- ja korkeakoulusektorin haasteena on riittämätön kansainvälistyminen. Suhteellisen korkeiden työvoimakustannusten lisäksi syrjäinen maantieteellinen sijainti ja kielimuuri rajoittavat Suomen kykyä houkuttaa kansainvälisiä osaajia ja investointeja. Suorat ulkomaiset investoinnit ovat pysyneet matalalla tasolla. Myös suomalaisten monikansallisten yritysten määrä, jotka harjoittavat ulkomailla TKI-toimintaa on jokseenkin rajallinen. Tämä saattaa olla syynä suomalaisten yritysten vaikeuksiin päästä mukaan globaaliin teknologiakehitykseen, kansainvälisiin toimitusketjuihin tai kansainvälisiin innovaatioverkostoihin.

Liiketoiminnan innovaatiot keskittyvät enimmäkseen pienten parannusten tekemiseen ja toiminnan tehostamiseen yrityksissä ja työpaikolla. Henkilöstön osaamisen ja sitä kautta innovaatiokyvyyden lisääminen on tärkeää innovaatiopotentiaalin kasvattamiseksi. Suomalaiset yritykset investoivat edelleen vähän korkeaa arvonlisää tuottaviin palveluihin tai luovaan talouteen. Myös julkisissa organisaatioissa on tarpeen kehittää tutkimus- ja innovointivalmiuksia sekä prosesseja yhteistyössä elinkeinoelämän ja asiakkaiden kanssa. Julkisia palvelurakenteita ja toimintamalleja kehittävien sosiaalisten ja teknologisten innovaatioiden luomiseksi tarvitaan myös laaja-alaista TKI-verkostotyötä.

Kauden 2014-2020 arviointi toteaa, että tutkimuksen ja kehittämisen edistämisen osalta rakennerahasto-ohjelman vaikutus jää vähäiseksi Suomen tutkimus- ja kehittämistoiminnan kokonaisuuteen suhteutettuna. Rakennerahastojen TKI-toiminnan rahoitus näyttäytyy kuitenkin rakenteellisesti tar-

keänä kahdessa suhteessa. Sen avulla Suomeen on juurrutettu alueellisia TKI-keskittymiä ja innovaatioekosysteemejä koskevaa alueellista innovaatiopolitiikkaa. Rakennerrahastot ovat myös lisänneet ja suunnanneet TKI-toimintaa erityisesti niissä maakunnissa, joissa yritysten TKI-intensiteetti on alhainen.

Työnhakijoiden työllistymisen edistäminen sekä työelämän kehittäminen

Väestökehityksen trendit, väestön nopea ikääntyminen, työvoiman väheneminen ja muuttoliikkeet ovat merkittäviä haasteita Suomelle. Työikäisen väestön osuuden ennustetaan vuosien 2016 ja 2050 välisenä aikana supistuvan lähes viisi %:ia. Väestönlisäys tapahtuu yksinomaan maahanmuuton kautta. Työllisyysaste oli helmikuussa 2020 Tilastokeskuksen tietojen mukaan 71,3 %. Suomen tärkeimmillä talouden aloilla rakenteellinen työttömyys on säilynyt suhteellisen suurena. Työttömyysaste oli helmikuussa 2020 6,9 %. Nuorisotyöttömyys on edelleen EU:n keskiarvon yläpuolella. Ulkomailla syntyneiden työllisyysaste on matalampi kuin Suomessa syntyneiden. Vaikka yli 55-vuotiaiden työllisyysaste on kehittynyt myönteisesti, on ikääntyneiden työttömien työelämään palaaminen vaikeaa ja pitkäaikaistyöttömyys yleistä. Työelämän ulkopuolella olevista osatyökykyisistä 65 000 haluaisi työskennellä ja arvioi myös olevansa kykeneviä tähän. Jos heistä työllistyisi jatkossa pysyvästi esim. kolmannes, työllisyysaste nousisi nykyisestä yli kolme prosenttiyksikköä. Muihin vertailukelpoiisiin EU-maihin verrattuna etenkin matalan osaamistason työntekijöiden työvoimaosuudet ovat alhaiset.

Muuttuvissa tilanteissa on tärkeää myös rahoittaa toimia, joilla tuetaan yritystoimintaa ja työpaikkojen säilymistä ulkoisten riskitekijöiden ja äkillisten suhdannemuutosten uhatessa. Työn murros edellyttää panostuksia ja valmiutta jatkuvaan oppimiseen. Osaavan työvoiman saatavuusongelmat vaikuttavat uusien teknologioiden, automaation ja robotiikan kehittämiseen ja hyödyntämiseen sekä ylipäättänsä yritysten tuottavuuteen ja kasvumahdollisuuksiin. Alhaisemman osaamisvaatimuksen omaavat työt voidaan korvata teknologisilla ratkaisuilla. Jatkossa myös ilmastonmuutokseen liittyvien haasteiden vastaaminen tulee vaikuttamaan osaamisvaatimukseen yhä enemmän. Työvoiman saatavuutta haastavat väestön ikääntyminen, ihmisten paikkasidonnaisuus ja osassa maata pitkät etäisyydet. Työvoiman liikkuvuus maan sisällä sekä työperäinen maahanmuutto ovat alhaisella tasolla. Alhaisen osaamistason työpaikkojen houkuttelevuus on heikentynyt ja paikoin runsaastikin tarjolla olevia avoimia työpaikkoja on haasteellista saada täytettyä. Työllisenä pysymiseen vaaditaan jatkuvaa osaamisen päivittämistä työn ohella sekä valmiuksia liikkuvuuteen ammatillisesti ja alueellisesti. Laadukkaiden ja monipuolisten tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden tarve kasvaa merkittävästi. Osaamisen kehittämisen keinoja on joustavoitettava ja uudistettava, jotta kaikkien on mahdollista päivittää osaamistasoaan.

Erot naisten ja miesten olosuhteissa ilmenevät tuntuvina erityisesti työelämässä: palkkauksessa, ammatillisessa ja työmarkkina-asemassa sekä mahdollisuuksissa edetä työssä. Työmarkkinoiden erityinen haaste on yhä sukupuolten välinen toimialoihin, ammatteihin ja työtehtäviin liittyvä segregatio, joka jäykistää työmarkkinoita, estää ihmisten todellisen osaamispotentiaalinsa toteutumista ja tehokasta hyödyntämistä sekä aiheuttaa koulutuksen keskeyttämisiä ja alanvaihtoja. Toimialojen jakautuminen sukupuolen mukaan ja ammatillinen eriytyminen on vaikuttanut osaltaan huomattavaan palkkaeroon miesten ja naisten välillä. Tämä puolestaan näkyy myöhemmin eläkkeissä ja ikääntyneiden naisten heikkona taloudellisena asemana. Työpaikkojen väheneminen teollisuudessa on Suomen vahvasti sukupuolittuneilla työmarkkinoilla kohdistunut erityisesti miehiin, rakenteelliset ja työnteon tapojen muutokset hoiva- ja palvelusektoreilla puolestaan erityisesti naisiin.

Yhteisötalous ja yhteiskunnallisia tavoitteita liiketoiminnallaan toteuttavat yhteiskunnalliset yritykset voivat osaltaan tarjota työpaikkoja ja osaamisen kehittämisen mahdollisuuksia myös osatyökykyisille ja muille heikossa asemassa oleville. EU:n komission vuonna 2019 julkaiseman Suomen yhteiskunnallisia yrityksiä ja niiden ekosysteemejä tarkastelevan raportin mukaan pääasiallisia ko. yritysten kasvua rajoittavia tekijöitä ovat mm. ohjaavan yhteiskunnallista yrittäjyyttä edistävän politiikkakehyksen puute ja alikehittyneet sosiaaliset investointimarkkinat. Yleisissä yritysten palveluissa, rahoituksessa ja tukitoimissa ei välttämättä ole tunnustettu tai tunnustettu niiden erityisiä piirteitä ja vaatimuksia.

Vuoden 2018 työolotutkimuksen mukaan digitalisaatio on läpäissyt suomalaisen työelämän. Digitaliset laitteet ovat lisänneet työn tehokkuutta ja läpinäkyvyyttä, mutta samalla myös sen nopeampisuutta ja kiireen tuntua. Sosioekonomisten ryhmien väliset erot laitteiden käytössä ja osaamisessa ovat suuria. Ikääntyvät ovat muita useammin huolissaan digitaidoistaan. Työnantajan tarjoamaan koulutukseen osallistuminen ja osaamisen kehittämisen mahdollisuudet eivät ole viime vuosina juuri lisääntyneet, vaikka toimintaympäristö muuttuu vauhdikkaasti.

2014-2020 arvioinnin loppuraportti toteaa, että etenkin ikääntyneiden työllistymisessä on saatu hyviä tuloksia, mutta nuorten työllistymisen suhteen tavoitteisiin ei ole päästy. Pitkäaikaistyöttömyyteen vaikuttaminen on ohjelman puitteissa ollut rajallista. Pääosaltaan ESR-toimilla on kyetty vaikuttamaan kansallista rahoitusta paremmin osallistuneiden työllisyyteen.

Jatkuvan oppimisen, ammatillisen liikkuvuuden ja työvoiman kohtaannon edistäminen työn murroksessa

Osaaminen tulee 2020-luvulla olemaan merkittävin kasvun edellytys, ja osaavan työvoiman saavuus määrittää pitkälti asemaamme kansainvälisessä kilpailussa. Uuden teknologian käyttöönotto ja työn murros lisäävät väestön osaamisen päivittämisen ja jatkuvan oppimisen tarvetta merkittävästi. OECD:n arvion mukaan 21 prosenttia työtehtävistä muuttuu merkittävällä tavalla seuraavien 10-20 vuoden aikana. Amatit muuttuvat korkeampaa osaamista edellyttäväksi, ja muutosvauhti on niin nopea, että yksinomaan nuorten ikäluokkien kouluttamisella ei uuden osaamisen tarvetta kyetä tyydyttämään. Koulutusjärjestelmää tulee kehittää saumattomaksi kokonaisuudeksi, joka varmistaa jokaiselle sellaisen osaamisen, jonka pohjalta jatkuva oppiminen on mahdollista. Sukupuolten toimialoihin, ammatteihin ja työtehtäviin liittyvän segregaaation purku on tarpeen huomioida sekä oppilaitoksissa että työvoima-, nuoriso-, sosiaalipalvelujen sekä yritys- ja elinkeinopalvelujen käytännöissä. Sama liittyy muihin syrjiviin rakenteisiin (ikä, etninen alkuperä, vamma jne.).

Palvelujärjestelmää kehitetään siirtymä- ja muutosvaiheen tukielementtejä paremmin hyödyntäviksi. Koulutuksen ja työelämän nivelvaiheita sekä työstä työhön välisiä siirtymiä sujuvoitetaan ja nopeutetaan erityisesti huomioiden muuttuvan työelämän tarpeet ja muutosturvan toimintamallin kehittäminen. Keskeistä on työnantajien osaamisen tukeminen ja työelämälähtöisten palvelukokonaisuuksien kehittäminen, ml. rekrytointikäytännöt ja -osaaminen. Tarvitaan yritysälhtöisiä ratkaisuja, joilla edistetään eri väestöryhmien ml. maahan muuttaneiden ja muuttavien osaamispotentiaalin hyödyntämistä ja ehkäistään työsyryntää. On tarpeen kehittää sekä yritysten kansainvälisiä rekrytointivaltmiuksia, että henkilöstön moninaisuuteen liittyvää osaamista.

Myös matalimman tulo- ja koulutustason aikuisväestön osaamiseen on tärkeää kiinnittää huomiota työmarkkinoiden polarisaatiokehityksen vähentämiseksi. Erityisenä haasteena on, että tekoäly ja

muu uusi teknologia uhkaavat eniten matalapalkkaisia, vähemmän koulutusta vaativia töitä ml. teollisyystyö ja rutiininomainen tietotyö. Tarve uudelleen koulutukseen ja osaamisen päivittämiseen kasautuu erityisesti ryhmille, jotka tyypillisesti osallistuvat vähän aikuiskoulutukseen.

Suomalaisnuorten osaamistaso on vuoden 2018 PISA-tutkimuksen mukaan edelleen maailman terävintä kärkeä. Tulosten lasku näyttää tasaantuneen. Erot lukutaidossa tyttöjen ja poikien välillä ovat Suomessa OECD-maiden suurimpia. Tutkimus osoitti, että Suomessa on onnistuttu ehkäisemään koulujen välisten oppimistulosten eriytymistä. Huolestuttavaa kuitenkin on, että oppilaiden väliset osaamiserot ovat kasvaneet ja heikosti osaavien oppilaiden osuus on lisääntynyt. Vanhempien ammatin ja koulutuksen sekä varallisuuden vaikutus on voimistunut. Erityisenä huolenaiheena on maahanmuuttajataustaisten osaaminen. Osaamiserot maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä ovat EU:n suurimpia. Koulupudokkuus on yleisempää pojilla ja miehillä. Peruskoulun jälkeinen tutkinto puuttuu suuremmalta osalta miehiä kuin naisia.

Tarve henkilökohtaiselle ohjaukselle ja osaamisen kehittämispolkujen luomiselle kasvaa. Keskeistä on olemassa olevan osaamisen todentaminen ja hyödyntäminen. Maahanmuutto lisää osaltaan tarvetta osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen tehostamiseen. Oppilaitoksia ja koulutusohjelmia tulee kehittää edelleen yhdenvertaisuutta lisäävään suuntaan.

Arvioitsijat näkevät, että koulutuksen kehittämisessä 2014-2020 ohjelman pyrkimys saada hankkeisiin aiempaa enemmän vain perusasteen suorittaneita näyttää onnistuneen hyvin. Ohjelmalla on osaltaan voitu vaikuttaa mm. koulutuksen keskeytysten vähentämiseen ja siihen, että yhä harvempi nuori jää koulutuksen tai työn ulkopuolelle. Toimenpiteillä ei kuitenkaan ole edistetty riittävästi elinikäistä oppimista. Kohderyhmistä työllisten määrä suhteessa työttömiin ja työvoiman ulkopuolella oleviin on korostunut. Kasvu- ja rakennemuutosalojen koulutuksen tarjonnan ja laadun parantamisen osalta kehittämistoimet ovat vastanneet kasvualojen ja älykkään erikoistumisen edellyttämään osaamisen vahvistamiseen. Hankkeissa on myös onnistuneesti vahvistettu digitaalisessa yhteiskunnassa tarvittavaa osaamista sekä kehitetty digitaalisia oppimisympäristöjä ja koulutusmahdollisuuksia.

Haavoittuvassa asemassa olevien osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä toimet aineellisen puutteen torjumiseksi

Osatyökykyisten, vammaisten, ulkomaalaisten, etnisiin vähemmistöihin kuuluvien ja ikääntyneiden työnhakijoiden työllistymisessä on haasteita. Työttömyys heikentää työ- ja toimintakykyä ja niin ikään vajaus työ- ja toimintakyvyssä heikentää työllistymismahdollisuuksia. Työllisyysasteen nostaminen nykyisestä edellyttää, että työttömien ja työelämän ulkopuolella olevien työ- ja toimintakykyä tuetaan nykyistä tehokkaammin ja että työ- ja toimintakyvyn tuki integroituu nykyistä paremmin osaksi työllistymistä edistäviä toimia. On tarpeen tukea työmarkkinoiden vastaanottavuuden lisäämistä. Syrjäytymisriskien sukupuolittuneisuus ja alueelliset työllistymistä estävät terveyserot erityisesti miehiin kohdistuen tulee huomioida toimenpiteitä laadittaessa.

Työttömille suunnattujen palveluiden integrointiin liittyy haasteita. Työttömille suunnattujen aktivointipalvelujen valikoima on monipuolinen, mutta haasteena on palvelujen hajautuminen usealla eri tarjoajalla ja koordinoinnin puutteet, jolloin saumattoman palveluketjua ei saavuteta. Työllistymistä edistäviin palveluihin ei myöskään riittävästi sisälly yksilöllistä tukea ja kuntouttavia elementtejä eikä niitä soviteta yhteen kuntouttavien palvelujen kanssa. Tästä seuraa se, että heikommassa asemassa olevat työttömät putoavat eri toimenpiteiden ja ohjelmien väliin.

Suomen koulutusjärjestelmä on toimiva ja peruskoulutuksen osalta ikäluokat hyvin tavoitettava, mutta koulutustulokset ovat heikentyneet ja eri ryhmien väliset erot kasvaneet. Koulunkäynnin keskeyttäneiden osuus on hieman kasvanut. Ulkomailla syntyneistä keskeyttää koulunkäyntinsä kaksi kertaa niin suuri osuus kuin Suomessa syntyneistä. Suomessa on noin 70 000 koulutuksen ja työn ulkopuolella olevaa (NEET) nuorta. Työ- tai koulutuspaikan puuttuminen NEET-nuorella lisää huono-osaisuuden, syrjäytymisen ja yksinäisyyden kokemusten riskiä. Toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen, työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten suuri määrä ja ongelmien kasaantuminen nuorille miehille ovat keskeisiä haasteita. Etenkin taantuvilla alueilla riski koskee myös yhä useammin nuoria naisia.

Työllisyysaste työkäisten maahanmuuttajien keskuudessa on kantaväestöä matalammalla tasolla ja niin ikään työttömyysprosentti on korkeampi. Peruskoulun päättäneillä maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on erityisen korkea riski työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämiseen. Ulkomaalaistaustaisten työllistymistä vaikeuttavia tekijöitä ovat muun muassa kotimaisten kielten puutteellinen taito, työkokemuksen puute Suomessa sekä ongelmat, jotka liittyvät ulkomailla suoritettujen tutkintojen ja koulutusten tunnistamiseen. Työnantajiin liittyviä työllistymistä vaikeuttavia tekijöitä ovat muun muassa väärät mielikuvat ja kielteiset asenteet, ulkomaalaistaustaisia syrjivät rekrytointikäytännöt ja puutteet perehdytysresursseissa.

Väestön keskuudessa tapahtuu polarisaatiota ja huono-osaisuus kasautuu ja periytyy. Myös alueelliset erot kasvavat. Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski on edelleen pieni, vaikka alueiden ja väestöryhmien välillä on jossain määrin eroja. Matalamman koulutustason omaavien vanhempien lapsilla sosiaalisen syrjäytymisen tai köyhyyden riski on suuri. Maahanmuuttajataustaisten lasten köyhyysriski on merkittävästi suurempi (20 %) kuin suomalaistaustaisilla lapsilla. Huono-osaisuudella ja köyhyydellä on taipumus kasautua ja siirtyä sukupolvelta toiselle. Köyhyydellä on kytkentä nuorten erilaisiin ongelmiin ja syrjäytymiseen sekä 16-24- vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeisiin.

2014-2020 arviointi summaa, että sosiaalista osallisuutta ja köyhyyden torjuntaa edistävissä toiminnassa kehittämishankkeet ovat kohdistuneet suuremman köyhyys- ja syrjäytymisriskin mukaisille henkilöille. Vertailun perusteella sosiaalista osallisuutta ja köyhyyden torjuntaa edistävien hankkeiden tulokset ovat olleet parempia kuin vastaaville kohderyhmille tarkoitetun kansallisen toiminnan. Jatkossa toimet osallisuuden lisäämiseksi tulisi kytkeä paremmin sekä kansallisiin rakenteisiin että muuhun rakennerahastotoimintaan.

Aineellisen puutteen torjumiseen liittyvät toimet *(täsmennetään myöhemmin)*

Suomessa elää yli 800 000 henkilöä köyhyys- tai syrjäytymisriskissä. Huono-osaisuuden vähentämiseksi ja ruuan puutteen lieventämiseksi sekä ruokahävikin vähentämiseksi eri toimijat jakavat mm. kauppojen ylijäämäruokaa sekä tavaraa ilmaiseksi vähävaraisille henkilöille. Suomessa eri ruoka-aputoimijat ovat verkostoituneet aiempaa paremmin ja toiminta on siten myös aiempaa organisoidumpaa. Ruuan ja muun materiaallisen avun jakamisen ohessa lisätään avunsaajien sosiaalista osallisuutta sekä tietoisuutta mm. hävikkiruuan ja materiaallisen tuen saamisesta, velkaneuvonnasta, terveydenhuollosta, sosiaaliavusta ja erilaisista mm. rakennerahastojen osarahoittamista kehittämishankkeista.

Komission v. 2018 julkaiseman Suomen vähävaraisten avun ohjelmaa koskevan raportin mukaan ohjelma on tukenut useimpia ruoanjakoon osallistuneita tahoja sekä aineellisesti muodostamalla merkittävän osan jaettavasta ruoasta, että lisännyt niiden organisoitumista ja osaamista ruokajake-

lun hallinnoimisesta. Tämä on näkynyt myös mahdollisuutena toteuttaa muutakin tukea liittämis-toimien muodossa. Komissio arvioi, että toiminnan merkitys on suurempi harvaan asutuilla alueilla, jossa on vähemmän mahdollisuuksia ylijäämäruoan lahjoituksiin.

Taulukko 1. Toimintapoliittiset tavoitteet, erityistavoitteet ja perustelut

Taulukko 1		
Toimintapoliittinen tavoite	Erityistavoite	Perustelut (tiivistelmä)
1. Älykkäämpi Eurooppa	ET 1.1.	<p>Jotta Suomi voisi tulevaisuudessakin olla innovaatiojohtaja Euroopassa, tarvitaan uusia toimintamalleja elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyöhön sekä osaamisen siirtoon elinkeinoelämän monipuolistamiseksi. Kansallisilla strategiatoimilla sekä maakuntien älykkään erikoistumisen strategioilla on tärkeä rooli elinkeinoelämän muutosprosessissa sekä alueellisen innovaatiokapasiteetin kehittämisessä. Toimilla tuetaan kansallista tavoitetta nostaa TKI-investointien osuus bkt:sta 4 %:iin. Muutoksiin vastaaminen edellyttää alueiden ominaispiirteet ja vahvuusalat tunnistavaa kehittämistä.</p> <p>Osaamisen ja taitojen kehittäminen synnyttää uusia toimintamalleja, jotka ovat pohjana joustaville, monialaisille innovaatioekosysteemeille sekä kiertotalouden kehittymiselle. Digitaaliset innovaatiokeskittymät tukevat yrityksiä ja julkisia organisaatioita uusien teknologioiden käyttöönotossa ja älykkäiden prosessien kehittämisessä.</p> <p>On edistettävä erityisesti korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten valmiuksia kansainvälistyä ja kytkeytyä EU-tasoisiiin arvoverkkoihin, parantaa tutkimushankkeiden kaupallista kannattavuutta sekä osallistua vuorovaikutteisiin ja avoimiin innovointiprosesseihin. TKI-toiminnassa keskeistä on monialainen yhteistyö eri toimijoiden, kuten korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten, oppilaitosten, yritysten, kuntien, liikelaitosten, yhdistysten ja säätiöiden sekä valtion ja kansainvälisten kumppaneiden välillä.</p> <p>Yksityisen ja julkisen sektorin – erityisesti tutkimus- ja kehittämisorganisaatioiden, kaupunkien ja kuntien – yhteisellä innovaatiotoiminnalla edistetään globaalien haasteiden ratkaisemista ja luodaan kasvua. Kansainvälisten ja kansallisten ilmasto- ja</p>

		<p>ympäristösopimusten ja -sitoumusten painoarvon kasvaessa on tärkeää tunnistaa sääntelyn positiivinen vaikutus kestäväen kasvun, uusien markkinoiden ja tuotekehityksen suuntaajana.</p> <p>Komissio suosittaa vuoden 2019 maakohtaisissa suosituksissa Suomea investoimaan tutkimukseen ja innovointiin, vähähiiliseen talouteen ja energiaan siirtymiseen sekä kestäväen liikenteeseen alueelliset erot huomioon ottaen. Erityistavoitteen toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.</p>
<p>1. Älykkäämpi Eurooppa</p>	<p><i>ET 1.3.</i></p>	<p>Yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot supistuivat 2010-luvulla Suomessa jyrkemmin kuin missään muussa EU-maassa. Innovaatioilla on kuitenkin huomattava vaikutus yritysten toimintaan, uusiutumiskykyyn ja menestykseen. Korkeakoulu-yhteistyöhön osallistuvat yritykset ovat muita aktiivisempia kehittämään tuotantoprosessejaan ja tuoteinnovaatioita sekä edistämään organisaationsa toimintaa. Korkeaan arvonlisäykseen tähtäävää innovaatiotoimintaa ja siinä esim. luovan osaamisen hyödyntämistä tulee lisätä.</p> <p>Uuden teknologian ratkaisut, digitalisaatio, automaatio ja esim. robotiikka luovat mahdollisuuksia kehittää yritysten tuotantoprosesseja ja palveluja avaten samalla myös uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Kyky integroida digitaalisuutta liiketoimintaansa ei kuitenkaan ole ollut suomalaisten yritysten vahvuus. Myös puutteet kansainvälisyydessä sekä sukupuolten välinen ammatillinen segregatio kaventavat mahdollisuuksia uusien innovaatioiden syntymiselle.</p> <p>Suomessa on merkittävää korkean teknologian osaamista monilla aloilla – esim. Cleantechin osalta olemme johtavia maita niin alan patenttien määrällä kuin ns. ekoinnovaatioindeksillä mitattuna. Edelläkävijämarkkinoiden avulla luodaan kehittämisalustoja globaalia kysyntää ajatellen. Myös monet päästörajojen tiukennukset luovat kasvun mahdollisuuksia suomalaisille korkean osaamisen ja teknologian yrityksille.</p> <p>Talouden monipuolisuuden puute on kuitenkin edelleen haaste eikä uusissa ja pienissä yrityksissä tapahtuva kehitys ole sitä vielä kompensoinut. Innovatiiviset kansainvälisesti verkottuneet liiketoimintaekosysteemit toimivat talouskasvun moottoreina luomalla uusia kasvualoja ja uudistamalla elinkeinorakennetta. Tuottavuus pitää palauttaa kasvu-uralle kansainvälisen kilpailukyyn</p>

		<p>lisäämiseksi. Älykkään erikoistumisen mukaisesti on hyödynnettävä uusia kasvun lähteitä mutta myös elvytettävä alueiden perinteisiä toimialoja esim. jalostusastetta kasvattamalla.</p> <p>Komissio suosittaa vuoden 2019 maakohtaisissa suosituksissa Suomea investoimaan tutkimukseen ja innovointiin, vähähiiliseen talouteen ja energiaan siirtymiseen sekä kestävään liikenteeseen alueelliset erot huomioiden. Erityistavoitteen toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.</p>
<p>4. Sosiaalisempi Eurooppa</p>	<p><i>ET 4.1.1</i></p>	<p>Työkäisen väestön osuuden ennustetaan supistuvan vuoteen 2050 asti. Väestönlisäys tapahtuu yksinomaan maahanmuuton kautta. Työllisyysaste kehittyi positiivisesti 2010-luvun loppupuolella ja yli puolet uusista työntekijöistä työllistyi työmarkkinoiden ulkopuolelta. Huolimatta työllisyyden kasvusta Suomen tärkeimmillä talouden aloilla on rakenteellinen työttömyys säilynyt suhteellisen suurena. Vaikka nuorisotyöttömyyskin on hieman vähentynyt, on se edelleen EU:n keskiarvon yläpuolella.</p> <p>Osaavan työvoiman saatavuus on merkittävä yritysten kasvun este. Työn murros edellyttää tarvetta osaamisen päivittämiseen ja jatkuvaan oppimiseen. Niin digitaalisuuden lisääntyminen kuin ilmastonmuutoksen haasteisiin vastaaminen ja ekologiset haasteet vaikuttavat osaamisvaatimuksiin yhä enemmän. Työn tekeminen lisääntyy väliaikaisissa verkostoissa, globaaleilla alustoilla ja ilman perinteistä työntekijä-työnantajasuhdetta – tämäkin edellyttää uudenlaista osaamista. Työntekijät tulevat enenevässä määrin vaihtamaan ammattia useasti työuransa aikana ja tarvitsevat siinä tukea.</p> <p>Työvoiman ammatillinen ja alueellinen liikkuvuus on Suomessa suhteellisen vähäistä. Suomen työmarkkinoiden erityinen haaste on sukupuolten välinen ammatillinen segregatio, jonka johdosta osaamispotentiaali ei tule täysimääräisesti käyttöön. Lisäksi mm. työelämän ulkopuolella olevien osatyökykyisten työllistymistä on tarpeen edistää työllisyysasteen nostamiseksi.</p> <p>Suomen, sen eri alueiden ja yritysten elinvoimaisuuden sekä ihmisten hyvinvoinnin varmistamiseksi on koko työvoimapotentiaali saatava käyttöön. Tätä on tarpeen edistää yhteistyössä työnantajien kanssa.</p>

		<p>Työttömille, työvoiman ulkopuolella oleville ja työmarkkinoille heikosti integroituneille ryhmille kuten ulkomailla syntyneille sekä muille vähemmistöille tarvitaan Suomen saamien maakohtaisten suositustenkin mukaisesti monialaisia palveluita heidän aktivoimisekseen ja ohjaamiseksi avoimille työmarkkinoille, koulutukseen tai yrittäjäksi. Tarvitaan myös toimia, joilla vähennetään syrjintää ja edistetään sukupuolten tasavertaista osallistumista työmarkkinoille. Toimet rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.</p>
	<p><i>ET 4.1.6</i></p>	<p>Vaikka Suomessa on toimiva koulutusjärjestelmä, ovat koulutustulokset heikentyneet, osaamistaso on kääntynyt laskuun, erot eri ryhmien välillä ovat kasvaneet, koulunkäynnin keskeyttäneiden osuus on kasvanut ja merkittäväällä osalla on puutteita perustaidoissa. OECD:n PISA-tutkimuksen mukaan nuorten osaamistaso on heikentynyt lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteissä, ja alueiden välillä on havaittavissa aiempaa suurempia eroja. Erityisenä huolenaiheena on maahanmuuttajien osaaminen. PIAAC-tutkimuksen mukaan kaikkien 16-65-vuotiaiden tietoyhteiskuntataidot eivät ole sillä tasolla, jolla pärjäisi nyky-yhteiskunnassa.</p> <p>Ennakointitulosten mukaan uusista työpaikoista 80 % edellyttää korkea-astetasoista osaamista. Toimiala- ja ammattirakenteiden sisäiset muutokset vaikuttavat osaamistarpeiden ennakointiin. Huomiota tulee kiinnittää myös sukupuolen mukaisen segregaaation lieventämiseen koulutuksessa ja työelämässä. Työnantajat tarvitsevat tukea mm. rekrytointikäytäntöjen kehittämiseen, inhimillisen pääoman hyödyntämiseen ja työelämän muutoksiin sopeutumiseen kuten mm. työ- ja yksityiselämän yhteensovittamisen edistämiseen. Jatkuva oppiminen helpottaa osaavan työvoiman saataavuutta, kasvattaa työvoiman tuottavuutta ja parantaa työorganisaatioiden johtamista.</p> <p>Muuttuvan työelämän vaatimukset lisäävät jokaisen oman osaamisen päivittämisen ja olemassa olevan osaamisen todentamisen merkitystä. Joustavien jatko- ja uudelleen koulutusmahdollisuuksien edistäminen, ammatinvaihdon helpottaminen sekä koulusta työelämään siirtymisen tehostaminen parantavat työssä pysymisen ja uralla etenemisen mahdollisuuksia. Myös matalimman tulo- ja koulutustason aikuiskoulutuksen kehittämiseen ja koulutuksellisesti aliedustettujen ryhmien osaamisen kasvattamiseen on tärkeää kiinnittää huomiota työmarkkinoiden polarisaatiokehityksen vähentämiseksi.</p>

		<p>Koulutusjärjestelmää ja eri koulutussektoreita tulee kehittää saumattomaksi kokonaisuudeksi. Osaamisen kehittämistä tukevien palvelujen, mm. henkilökohtaisen ohjauksen, tulee olla linkitettävissä monimuotoisiin työn muotoihin. Näillä toiminnoilla tuetaan komission Suomelle antamien maakohtaisten suositusten toteutumista. Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.</p>
	<p><i>ET 4.1.7</i></p>	<p>Suomessa väestön keskuudessa tapahtuu polarisaatiota ja huono-osaisuus ja köyhyys kasautuu ja periytyy. Myös alueelliset erot kasvavat. Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski on edelleen pieni, vaikka alueiden ja väestöryhmien välillä on jossain määrin eroja. Matalamman koulutustason omaavien vanhempien lapsilla sosiaalisen syrjäytymisen tai köyhyyden riski on suuri.</p> <p>Maahanmuuttajataustaisten lasten köyhyysriski on merkittävästi suurempi (20 prosenttiyksikköä) kuin suomalaistaustaisilla lapsilla. Köyhyydellä on kytkentä nuorten erilaisiin ongelmiin ja syrjäytymiseen sekä 16-24-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeisiin.</p> <p>Suomessa on noin 70 000 koulutuksen ja työn ulkopuolella olevaa (NEET) nuorta. Työ- tai koulutuspaikan puuttuminen NEET-nuorella lisää huono-osaisuuden, syrjäytymisen ja yksinäisyyden kokemusten riskiä. Monella nuorella on haasteita osaamisessa ja elämänhallinnassa. Toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen, työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten suuri määrä ja ongelmien kasaantuminen nuorille miehille ovat keskeisiä haasteita. Mielensterveysongelmat ovat olleet työkyvyttömyyseläkkeiden myöntämisen yleisin syy vuodesta 2000 saakka. Mielensterveydenhäiriöt aiheuttavat työkyvyttömyyttä etenkin 18-34-vuotiaille.</p> <p>Tärkeää on tunnistaa ne keskeiset henkilöryhmät, jotka tarvitsevat tukea työllistymiseensä. Työllisyysasteen nostamisen sekä ihmisten hyvinvoinnin, osallisuuden ja yhtäläisten mahdollisuuksien edistämisen kannalta on tärkeää, että työelämän ulkopuolella olevia saadaan työelämään ja parannetaan heikossa työmarkkina-asemassa olevien edellytyksiä työllistymiseen. Työttömyys heikentää työ- ja toimintakykyä ja niin ikään vajaus työ- ja toimintakyvyssä heikentää työllistymismahdollisuuksia. Masennus on yleisin yksittäinen syy siirtymiseen työkyvyttömyyseläkkeelle. Suomen saamien maakohtaisten suositusten mukaisesti monialaiset ja moniammatilliset palvelut ovat tärkeä väline kohderyhmän tarpeisiin vastaamisessa ja aktiivisen osallisuuden edistämiseksi. Kohderyhmille suunnattavien</p>

		toimien vaikuttavuutta edistää sukupuolinäkökulman huomiointi. Erityistavoitteen toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.
Aineellisen puutteen torjunnan toimintalinja		Suomessa elää edelleen yli 800 000 henkilöä köyhyys- tai syrjäytymisriskissä. Huono-osaisuuden vähentämiseksi ja ruuan puutteen lieventämiseksi sekä ruokahävikin vähentämiseksi monet toimijat jakavat mm. kauppojen ylijäämäruokaa ilmaiseksi vähävaraisille henkilöille. Tämän lisäksi on arvioitu tarpeelliseksi edelleen jatkaa myös EU-rahoitteisen materiaalsen tuen jakamista kaikkein suurimmassa puutteessa eläville. <i>täydennetään myöhemmin</i>
Oikeudenmukaisen siirtymän toimintalinja		<i>täydennetään myöhemmin</i>
Teknisen tuen toimintalinja		<i>täydennetään myöhemmin</i>

Taulukko 1T. Ohjelman rakenne

Tunnus	Otsikko	Tekninen tuki	Laskennan peruste	Rahasto	Tuetun alueen luokka	Valittu erityistavoite
1	Innovatiivinen ja hiilineutraali Suomi	Ei	Julkinen rahoitus yhteensä	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	Erityistavoite 1.1 ja 1.3
2	Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi	Ei	Julkinen rahoitus yhteensä	ESR+	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	Erityistavoite (i), (vi) ja (vii)
3	Aineellisen puutteen torjuminen	Ei	Julkinen rahoitus yhteensä	ESR+	<i>täydennetään myöhemmin</i>	Erityistavoite (xi)
4	Oikeudenmukainen siirtymä	Ei	Julkinen rahoitus yhteensä	JTF	<i>täydennetään myöhemmin</i>	
5	Tekninen tuki	Kyllä	Julkinen rahoitus yhteensä	EAKR ja ESR+	<i>täydennetään myöhemmin</i>	

2. Toimintalinjat ja erityistavoitteiden kuvaus

2.1. EAKR-Toimintalinja: Innovatiivinen ja hiilineutraali Suomi

2.1.1. Erityistavoite: Innovaatiot ja TKI-verkostot aluetalouden uudistamiseksi ilmastokestäväällä tavalla (ET 1.1.)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [7597/8367/8 000]

Keskeisenä tavoitteena on elinkeinoelämälähtöisen innovaatiotoiminnan edistäminen. Ohjaavana kehikkona toimivat kansallinen TKI-tiekartta sekä maakuntien älykkään erikoistumisen strategiat, joissa määritellään maakunnan lähestymistapa älykkääseen erikoistumiseen ja painopistealat, joihin kehittämissuunnitelmat suunnataan. Älykkäällä erikoistumisella on keskeinen rooli alueellisen innovaatiokapasiteetin ja –kumppanuuksien kehittämisessä ja muutosprosessien arvioinnissa ja seurannassa. Alueellisen ja kansallisen innovaatiotoiminnan tulee olla toisiaan tukevaa.

Ohjelman tavoitteena on lisätä elinkeinoelämän, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten, koulutuksen järjestäjien, muiden kehittämistoimijoiden (ml. kaupungit ja kunnat sekä kolmas sektori) sekä loppukäyttäjien (kuluttajat, kansalaiset) yhteistyötä palveluiden ja tuotteiden koko arvoketjussa. Myös muita kyvykkyyksiä vahvistetaan (mm. muotoilu-, brändi- ja aineettomiin oikeuksiin liittyvä osaaminen). Jotta edelläkävijämarkkinoita voi syntyä, tarvitaan julkisia investointeja pilotointi- ja kokeilutoimiin sekä julkisten hankintaprosessien kehittämistä.

Kansallinen ja kansainvälinen verkostoituminen on keskeisessä asemassa. Koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden työn tulokset tulee hyödyntää tehokkaammin, nopeammin ja laajemmin liiketoiminnassa. Yhteistyöllä ja osaamisen siirrolla tuetaan uuden teknologian käyttöönottoa yrityksissä. Elinkeinoelämän tarpeista lähtevää TKI-toimintaa sekä koulutusorganisaatioiden ja tutkimuslaitosten profiloitumista ja yhteistyötä tuetaan ohjelmassa maakuntien älykkään erikoistumisen strategioiden mukaisesti. Myös toisen asteen koulutuksen järjestäjien yritysrajoja ja osaamista hyödynnetään yhteistyössä.

Innovaatiotoimien parempaan vaikuttavuuteen pyritään kehittämällä alueellisten ja kansallisten toimien yhteensovittamista, mm. Business Finlandin sekä maaseutuohjelman osalta. Alueille luodaan edellytyksiä kytkeytyä osaksi kansainvälisiä arvoketjuja. Keskeisenä kanavana ovat älykkään erikoistumisen verkostot EU:n sisämarkkinoilla, ml. Itämeren alueella.

Ohjelmalla tavoitellaan hiilineutraalisuutta edistäviä vähähiilisiä ja resurssiviisaita ratkaisuja sekä digitalisaatioon, datatalouteen ja teknologisiin murroksiin liittyvien liiketoimintamahdollisuuksien kokonaisvaltaista hyödyntämistä. Kiertotalous ja digitaalisuutta edistävän TKI-toiminnan tulosten käyttöönotto ja skaalautuminen ovat keskeisessä asemassa. Toimenpiteillä kehitetään myös älykkäitä, hiilineutraalisuutta edistäviä ratkaisuja liikenteen ja liikkumisen sekä palvelujen saavutettavuuden tarpeisiin.

Ilmastotavoitteiden saavuttaminen sekä ilmastomuutokseen sopeutuminen edellyttävät merkittäviä systeemistä muutosta taloudessa, kulutuksessa, osaamisessa ja tuotannossa. Yhteiskunnalliset ilmastoratkaisut tehdään päästövähennyksillä, uusiin kestäviin energiamuotoihin siirtymällä,

kiertotaloudella ja hiilinelujen turvaamisella. Alueet toimivat innovatiivisten hiilineutraalien elinkeinon ja kiertotalouden kasvualustoina, joissa kehitetyillä ilmastoratkaisuilla pienennetään tuotannon ja kulutuksen hiilijalanjälkeä. Ilmastomuutoksen hillintään ja sopeutumiseen liittyvien teknologisten innovaatioiden ja osaamisen tulee olla Suomelle globaali kilpailukykytekijä. Hiilineutraali kiertotalous vähentää materiaalihävikkiä, päästöjä ja kuljetustarpeita sekä parantaa yritysten kilpailukykyä ja vastaa kuluttajien tarpeisiin.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

TKI-toiminta

- vahvistetaan osaamista, ennakointi- ja innovointitoimintaa esim. edistämällä pk-yritysten tuotteiden, materiaalien, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämistä, pilotointia ja kaupallistamista sekä uusien teknologioiden käyttöönottoa ja hyödyntämistä
- tuetaan erityisesti elinkeinoelämän tarpeista lähtevien innovatiivisten ratkaisujen, toimintamallien sekä kokeilu-, pilotointi-, demonstraatio- ja oppimisympäristöjen sekä tutkimusinfrastruktuurin kehittämistä ja yhteiskäyttöä
- tuetaan mm. kaupunkien ja kuntien pilotointi- ja kokeiluympäristöjen kehittämistä
- tuetaan luonnonvarojen ja teollisuuden sivutuotteiden sekä yhdyskuntajätteen hyödyntämiseen ja jalostusasteen nostoon sekä muuhun kiertotalouteen liittyvää TKI-toimintaa
- edistetään innovatiivisten ja kestävien julkisten hankintojen kehittämistä ja parempaa hyödyntämistä

TKI-yhteistyö

- luodaan yhteistyömalleja ja toimintatapoja korkeakoulujen, tutkimuslaitosten sekä toisen asteen koulutuksen järjestäjien ja yritysten yhteistyölle, osaamisen ja teknologian siirrolle sekä kulttuurin TKI- ja luovan osaamisen paremmalle hyödyntämiselle
- kehitetään elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyötä sekä elinkeino- ja työelämälähtöisen soveltavan tutkimuksen hyödyntämistä yritystoiminnassa
- tuetaan elinkeino- ja työelämälähtöisen TKI-intensiteetin lisäämistä sekä osaamis- ja innovaatioekosysteemien syntymistä, kehittämistä ja kytkeytymistä kansallisiin ja kansainvälisiin arvoverkostoihin
- tuetaan älykkääseen erikoistumiseen liittyviä alueiden välisiä ja kansainvälisiä kumppanuuksia

Digitalisaatio

- edistetään digitalisaation hyödyntämistä TKI-toiminnassa, yksityisen ja julkisen sektorin haasteissa ja kehittämisessä, palveluiden kehittämisessä ja saavutettavuudessa sekä teknologisiin murroksiin liittyvien uusien liiketoimintamahdollisuuksien kehittämisessä
- tuetaan digitaalisten innovaatiokeskusten (digital innovation hub) käynnistämistä, kehittämistä ja yhteistyötä

Tavoitteena hiilineutraalisuus

- kehitetään kierto- ja biotalouteen sekä hiilenkiertoon liittyvää TKI-toimintaa ja demonstraatioympäristöjä
- tuetaan vähähiiliseen teknologiaan, uusiutuviin energialähteisiin sekä päästöttömiin ja älykkäisiin energijärjestelmiin liittyvää TKI-toimintaa

- kehitetään energia- ja materiaalitehokkuutta sekä hiilineutraaleja tai pitkään hiiltä sitovia tuotteita ja toimintatapoja
- tuetaan ilmastonmuutokseen sopeutumiseen, ympäristöhaittojen ja –riskien vähentämiseen sekä vähäpäästöisyyteen liittyvien älykkäiden ratkaisujen ja palvelukokonaisuuksien kehittämistä, pilotointia ja skaalautumista
- kehitetään työkaluja hiilineutraalisuustavoitteiden monitorointiin ja seurantaan

Läpileikkaavat periaatteet

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.

Sosiaalisia innovaatioita syntyy tutkimus- ja kehittämishankkeiden tuloksena. Uusia toimintatapoja levittämällä edistetään uusien liiketoimintamahdollisuuksien syntymistä.

Vähähiilisyiden edistäminen on ohjelmalla tuettavan TKI-toiminnan keskeistä ydintä – kehitetään elinkeinoelämälähtöisesti kiertotaloutta, energia- ja materiaalitehokkuutta sekä uusia älykkäitä palvelukokonaisuuksia. Luodaan myös uusia tapoja seurata hiilineutraalisuustavoitteiden toteutumista.

Digitaalisuutta edistetään laaja-alaisesti, mm. palvelujen saavutettavuuden näkökulmasta sekä käynnistämällä digitaalisia innovaatiokeskuksia (digital innovaation hub) ja kehittämällä niiden yhteistyötä. Digitaalisuuden edistämässä tiedostetaan myös sen päästövaikutukset sekä mahdolliset epätasa-arvoa lisäävät vaikutukset.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena innovaatiojärjestelmät toimivat aiempaa paremmin: tiedon ja osaamisen jakaminen on parantunut, yritysten välinen sekä yritysten innovaatioyhteistyö koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden kanssa on lisääntynyt ja on enemmän julkisten ja yksityisten toimijoiden yhteiskehittämistä, joka perustuu älykkään erikoistumisen strategioihin sekä yhteiskunnan ja erityisesti elinkeinoelämän tarpeisiin. Pk-yritysten panostukset TKI-toimintaan ovat kasvaneet ja innovaatioiden kaupallistaminen on kehittynyt – on tuotu uusia tuotteita ja palveluita niin koti- kuin ulkomaanmarkkinoillekin. Alueelliset innovaatioklusterit ja TKI-ekosysteemit sekä kulttuurin TKI-toiminnan ja luovan osaamisen hyödyntäminen ovat vahvistuneet. Ilmastonmuutoksen hillintään ja ympäristöhaittojen ja –riskien vähentämiseen sekä kiertotalouden edistämiseen on syntynyt uusia innovaatioita ja yritysten toiminta on ympäristötavoitteet paremmin huomioivaa. Koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden kansainvälisyys ja TKI-yhteistyö on kehittynyt EU:n ml. Itämeren alueella.

Tärkeimmät kohderyhmät [205/228/1 000]

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat korkeakoulut, tutkimuslaitokset, toisen asteen kouluituksen järjestäjät, yritykset, kehittämissyhtiöt ja kunnat sekä näiden muodostamat verkostot ja innovaatioekosysteemit sekä yhdistykset ja säätiöt.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [435/478/2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään purkamalla ja korjaamalla eri alojen TKI-toiminnan segregatiota ylläpitäviä ja sukupuolistereotyyppioihin pohjautuvia rakenteita ja asenteita sekä rekrytointikäytäntöjä.

Yhdenvertaisuus huomioidaan eri alojen TKI-toiminnassa muun muassa yhdenvertaisuussuunnitelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa myös positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö

[1700/1939/2 000]

1) Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-ohjelma:

Kestävän kaupunkikehittämisen toimintamallina on innovaatioekosysteemien laaja-alaista kehittämistä koskevat sopimukset, jotka solmitaan pääkaupunkiseudun sekä sen ulkopuolella olevien yliopistokaupunkien kanssa. Sopimusten temaattiset kärjet ovat kaupunkilähtöisiä. Samalla malli tukee yli alue- ja toimialarajojen rakentuvien ekosysteemien yhteiskehittämistä verkostoina. Mallilla tuetaan kansainvälisesti nykyistä vetovoimaisempien innovaatiokeskittymien kehittymistä. Malli perustuu kaupunkien ja valtion kumppanuuteen. Kestävän kaupunkikehittämien toimintamallissa keskeistä on eri toimijoiden yhteinen strategia ja tiivis yhteistyö yritysten, korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja muiden julkisten toimijoiden välillä. Kaupungit toimivat erityisesti innovaatioiden kehitysalustoina ja kokeiluympäristöinä uusien liiketoimintamahdollisuuksien aikaansaamiseksi vähähiilisiin ja resurssiviivaisiin ratkaisuihin sekä digitalisaatioon, datatalouteen ja teknologisiin murroksiin liittyen. Kestävää kaupunkikehittämistä tuetaan myös ESR-toimin.

2) Pohjoisen harvaan asuttujen alueiden ITI-ohjelma:

Itä- ja Pohjois-Suomen innovaatioosuorituskyky on vahvaa EU-tasolla, mutta kansallisesti maan heikoin. Alueen kasvua edistäviä vahvuuksia ovat maakuntien älykkään erikoistumisen strategioissa tunnistetut kansainvälisesti kilpailukykyiset liiketoimintojen ja tutkimuksen kärjet sekä rikkaat luonnonvarat ja puhdas luonto. Maakuntien sisällä on innovaatiotoiminnan kannalta hyvin erilaisia alueita. Industrial Transition -pilottialueena Itä- ja Pohjois-Suomi on laatinut yhteisen älykkään erikoistumisen strategian, jossa määritellään yhteiset osaamisalueet sekä kasvualat. Toimenpiteissä keskitytään maakuntaohjelmien mukaisten älykkään erikoistumisen valintojen tukemiseen. Niiden pohjalta keskitytään myös koko alueen yhteisen strategian toimenpiteiden toteuttamiseen ylimaakunnallisena yhteistyönä.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet *(täsmenny)* [1787/1984/2 000]

Maakuntien ja myös suuralueiden välisen yhteistyön perinteet ovat Suomessa vahvat. Ylimaakunnallinen tai jopa kansallisen tason hanketoiminta rakentuu luontevasti esim. yhteisten älykkään erikoistumisen painopistealojen pohjalta ja kansallisen TKI-tiekartan kannustamana. Myös yhteistyö muiden ohjelmien, kuten maaseutuohjelman tai Interreg-ohjelmien välillä on TKI-toiminnan osalta luontevaa.

Arktisen strategian mukaisessa TKI-toiminnassa on olennaista tunnistaa toimintaympäristön ja käytännön työssä kohdattavat ongelmat ja hakea niihin yhdessä ratkaisuja. Digitalisaatiota tulee käyttää arktisella alueella julkisten palveluiden kehittämisen välineenä, esim. pitkät etäisyydet tuovat haasteita modernien julkisten opetus- ja sote-palveluiden tarjoamiseen harvaan asutuilla arktisilla alueilla. Pohjoisimman arktisen alueen hauraus mutta myös perinteinen osaaminen ja taidot ovat alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa niihin haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmassa (www-linkki), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavien toimien tulee tukea yhtä tai useampaa toimeenpanosuunnitelman toimea. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

Suomen näkökulmasta erityistavoitteen 1.1. tärkeitä teemoja ovat kansainvälisten TKI-verkostojen kehittäminen ja Itämeren alueen hiilineutraaliuteen pyrkimistä edistävät kansainväliset yhteistyöhankkeet. Itämeren aluetta laajemmin yhteistyötä harjoitetaan RIS3-verkostojen, Euroopan horisontti –hankkeiden ja esim. Industrial Transition –pilottien puitteissa.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Indikaattorit *(täydennetään/täsmennetään)*

Hiilineutraaliuden edistäminen

1. Ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen
2. Kiertotalousratkaisut
3. Energiatehokkuus

Kun rahoittaja tekee tämän luokittelun, niin kaikki alla olevat indikaattorit on mahdollista ajaa ko. luokituksen saaneista hankkeista. Yhdelle hankkeelle valitaan enintään yksi luokka pääasiallisen sisällön mukaan.

Tuotosindikaattorit

Komission yhteiset

RCO 04 – Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset*, joista naisten yrityksiä

RCO 07 – Yhteisiin tutkimushankkeisiin osallistuvat tutkimuslaitokset

RCO 10 – Yritykset yhteistyössä tutkimuslaitosten kanssa

RCO 14 – ”Public institutions supported to develop digital services, products and processes”

RCO 10a – “Enterprises supported to transform their products and services into circular economy”

RCO 96 – Alueiden väliset investoinnit EU-hankkeisiin

Ohjelmakohtaiset

TKI-infrastruktuuri-investoinnit (Korvaa RCO 08 – Tutkimuslaitteiden ja innovointityökalujen nimelisarvo)

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit *(täydennetään)*

Toimintalinja	Eri-tyis-tavoite	Ra-hasto	Alue-luokka	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mitta-yk-sikkö	Välita-voite (2024)	Tavoite (2029)
1	1.1	EAKR		RCO 01	Tuetut yritykset	kpl		
1	1.1	EAKR		RCO 02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl		
1	1.1	EAKR		RCO 04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset	kpl		
1	1.1	EAKR		RCO 05	<i>Uudet tuella aikaansaadut yritykset</i>	kpl		
1	1.1	EAKR		RCO 07	Yhteisiin tutkimushankkeisiin osallistuvat tutkimuslaitokset	kpl		
1	1.1	EAKR		RCO 10	Yritykset yhteistyössä tutkimuslaitosten kanssa	kpl		

1	1.1	EAKR		RCO 10a	Yritykset, joita on tuettu muuntamaan tuotteita ja palveluja kiertotaloutta tukeviksi	kpl		
1	1.1	EAKR		RCO 96	Alueiden väliset investoinnit innovaatioihin EU hankkeissa	e		
1	1.1	EAKR		HN 01	Tuetut hiilineutraaliutta edistävät yritykset	kpl		
1	1.1	EAKR		HN 02	Avustuksilla tuetut, hiilineutraaliutta edistävät yritykset	kpl		
1	1.1	EAKR		HN 04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet, hiilineutraaliutta edistävät yritykset	kpl		
1	1.1	EAKR		HN 07	Yhteisiin hiilineutraaliutta edistäviin tutkimushankkeisiin osallistuvat tutkimuslaitokset	kpl		
1	1.1	EAKR		HN 10	Yritykset yhteistyössä tutkimuslaitosten kanssa	kpl		
1	1.1	EAKR		HN 96	Alueiden väliset investoinnit hiilineutraaliutta edistäviin innovaatioihin EU hankkeissa	e		
1	1.1	EAKR		K 05	Uudet tuella aikaansaadut, naisten perustamat yritykset	kpl		
1	1.1	EAKR		K 20	TKI-infrastruktuuri-investoinnit	e		
1	1.1	EAKR		K 21	Kaupunkien ja kuntien kanssa innovaatioympäristöissä yhteistyössä tekevä yritys	kpl		

Tulosindikaattorit

Komission yhteiset

RCR 01 – Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat

RCR102 – ”Research jobs created in supported entities”

RCR 02 – Yksityiset investoinnit, jotka ovat saaneet julkista tukea (josta avustuksia, rahoitusvälineitä)*

RCR 03 – Tuote- tai prosessi-innovaatioita tekevät pk-yritykset*

RCR 04 – Organisaatio- ja markkinointi-innovaatioita toteuttavat pk-yritykset*

RCR 05 – Itse innovoivat pk-yritykset

RCR 06 – Patenttihakemukset*

RCR 07 – Tavaramerkki- ja mallihakemukset*

RCR 14 – Julkisten digipalvelujen käyttäjät*

Ohjelmakohtaiset

Yrityksessä tai julkisessa organisaatiossa toteutettavat hiilineutraaliutta edistävät demonstraatiot
Yritys, joka käynnistää TKI-toiminnan tai TKI-yhteistyön yliopistojen, korkeakoulujen tai tutkimuslaitosten kanssa

Uudet kokeilualustat tai -ympäristöt

Kokeilualustoissa tai -ympäristöissä kehitetyt ja pilotoidut tuotteet tai palvelut

Kaupunkien kanssa innovaatioympäristöissä yhteistyötä tekevä yritys

Start-up yritys, jolla on merkittävät valmiudet uuden tuotteen, palvelun tai tuotantomenetelmän kehittämiseen

Verkostojen ja innovaatioekosysteemien kehittämät innovaatiot

Hiilineutraaliutta edistävät, uudet käyttöönotetut ratkaisut

Digitalisoinnissa pitkälle edenneet yritykset

Taulukko 3: Tulosindikaattorit (täydennetään)

Toimin- ta- linja	Eri- tyis- ta- voite	Ra- hasto	Alue- luokka	Tun- nus [5]	Indikaattori [255]	Mit- tayk- sikko	Pe- rus- taso tai vii- tearvo	Viite- vuosi	Ta- voite (2029)	Tie- to- lähde [200]	Huo- mau- tuk- set [200]
1	1.1	EAKR		RCR 01	Tuettuihin yksi- köihin luodut työpaikat	kpl					
1	1.1	EAKR		RCR 102	Tuettuihin yksi- köihin luodut TKI-työpaikat	kpl					
1	1.1	EAKR		RCR 02	Yksityiset in- vestoinnit, jotka ovat saaneet julkista tukea (josta avustuk- sia, rahoitusvä- lineitä)	kpl					
1	1.1	EAKR		RCR 03	Tuote- tai pro- sessi-innovaa- tioita tekevät pk-yritykset	kpl					
1	1.1	EAKR		RCR 05	Itse innovoivat pk-yritykset	kpl					
1	1.1	EAKR		RCR 06	Toimitetut pa- tenttihakemuk- set	kpl					
1	1.1	EAKR		RCR 07	Tavaramerkki- ja mallihakem- ukset	kpl					
1	1.1	EAKR		RCR 14	Julkisten digi- taalisten palve- lujen käyttäjät	kpl					
1	1.1	EAKR		HN 01	Tuettuihin yksi- köihin luodut työpaikat, hiili- neutraaliutta edistäneet tu- ensaajat	kpl					
1	1.1	EAKR		HN 102	Tuettuihin yksi- köihin luodut TKI-työpaikat, hiilineutraa- liutta edistä- neet tuensaajat	kpl					
1	1.1	EAKR		HN 03	Tuote- tai pro- sessi-innovaa- tioita tekevät, hiilineutraa- liutta edistävät pk-yritykset	kpl					
1	1.1	EAKR		HN 06	Hiilineutraa- liutta edistävien	kpl					

					hankkeiden toimitetut patenttihakemukset						
1	1.1	EAKR		HN 07	Hiilineutraaliutta edistävien hankkeiden tavaramerkki- ja mallihakemukset	kpl					
1	1.1	EAKR		K 01	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat, joihin palkattu nainen	kpl					
1	1.1	EAKR		K 102	Tuettuihin yksiköihin luodut TKI-töpaikat, joihin palkattu nainen	kpl					
1	1.1	EAKR		K 22	Yritykset, jotka käynnistävät TKI-toiminnan tai TKI-yhteistyön yliopistojen, korkeakoulujen tai tutkimuslaitosten kanssa	kpl					
1	1.1	EAKR		K 23	Kokeilualustat tai -ympäristöt	kpl					
1	1.1	EAKR		K 24	Kokeilualustoissa tai -ympäristöissä kehitetyt ja pilotoidut tuotteet ja palvelut	kpl					
1	1.1	EAKR		K 25	Verkostojen ja innovaatio-ekosysteemien kehittämät innovaatiot	kpl					
1	1.1	EAKR		HN 22	Yritykset, jotka käynnistävät hiilineutraaliutta edistävän TKI-toiminnan tai TKI-yhteistyön yliopistojen, korkeakoulujen tai tutkimuslaitosten kanssa	kpl					
1	1.1	EAKR		HN 23	Hiilineutraaliutta edistävät kokeilualustat tai -ympäristöt	kpl					
1	1.1	EAKR		HN 24	Hiilineutraaliutta edistävissä kokeilualustoissa tai	kpl					

					–ympäristöissä kehitetyt ja pilotoidut tuotteet ja palvelut						
1	1.1	EAKR		HN 25	Verkostojen ja innovaatio-ekosysteemien kehittämät, hiilineutraaliutta edistävät innovaatiot	kpl					
1	1.1	EAKR		HN 26	Yrityksessä tai julkisessa organisaatiossa toteutettavat hiilineutraaliutta edistävät demonstraatiot	kpl					

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään)

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
1	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	1.1	003 006 007 008 009 019 020 021 022 023 028 029 030 031 032 033 037 045 050 063 084	

Käytettävät koodit:

003 Investoinnit julkisten tutkimuskeskusten ja korkeakoulujen käyttöomaisuuteen, joka on suorassa yhteydessä tutkimukseen ja innovointiin

006 Investoinnit julkisten tutkimuskeskusten ja korkeakoulujen aineettomaan omaisuuteen, joka on suorassa yhteydessä tutkimukseen ja innovointiin

- 007 Tutkimus ja innovointi mikroyrityksissä, myös verkottuminen (teollinen tutkimus, kokeellinen kehittäminen, toteutettavuustutkimukset)
- 008 Tutkimus ja innovointi pienissä ja keskisuurissa yrityksissä, myös verkottuminen
- 009 Tutkimus ja innovointi julkisissa tutkimuskeskuksissa, korkeakouluissa ja osaamiskeskuksissa, myös verkottuminen (teollinen tutkimus, kokeellinen kehittäminen, toteutettavuustutkimukset)
- 019 Pääasiassa pk-yrityksiä hyödyttävät innovointiklusterituki ja yritysverkostot
- 020 Innovointiprosessit pk-yrityksissä (prosessien, organisaation, markkinoinnin, yhteiskehittämisen, käyttäjien ja kysynnän ohjaama innovointi)
- 021 Teknologian siirto ja yhteistyö yritysten, tutkimuskeskusten ja korkea-asteen koulutuksen välillä
- 022 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään vähähiiliseen talouteen sekä kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta ja sopeutua siihen
- 023 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään kiertotalouteen
- 028 Uusiutuvat energialähteet: tuulivoima
- 029 Uusiutuvat energialähteet: aurinkovoima
- 030 Uusiutuvat energialähteet: biomassa
- 031 Uusiutuvat energialähteet: merienergia
- 032 Muut uusiutuvat energialähteet (myös geoterminen energia)
- 033 Keski- ja pienjännitteiset älykkäät energijakelujärjestelmät (myös älykkäät verkot ja tieto- ja viestintätekniiset järjestelmät) ja niihin liittyvä varastointi
- 037 Ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevat toimenpiteet sekä ilmastoon liittyvien riskien torjunta ja hallinnointi: muut esim. myrskyt ja kuivuus (myös tietoisuuden lisääminen, pelastuspalvelut, katastrofien hallintajärjestelmät ja infrastruktuurit)
- 045 Kierrätettyjen materiaalien käytön edistäminen raaka-aineena
- 050 Luonnon ja biologisen monimuotoisuuden suojeleminen: vihreä infrastruktuuri
- 063 Liikenteen digitalisointi: maantiet
- 084 Liikenteen digitalisointi: muut liikennemuodot

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erytystavoite	Koodi	Määrä (euroa)
1	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	1.1	01	

- 01 Avustus
- 02 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: oman pääoman ehtoinen tai oman pääoman luonteinen
- 03 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: laina
- 04 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: vakuus
- 05 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: lisätuki
- 06 Palkinto

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erytystavoite	Koodi	Määrä (euroa)
1	EAKR	Kehittyneemmät alueet	1.1		

		Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet			
--	--	--	--	--	--

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

- 11 Lähiöt
- 12 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 13 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 14 Vuoristoalueet
- 15 Saaret ja rannikkoalueet
- 16 Harvaan asutut alueet
- 17 Muuntyyppiset kohdealueet

Muut lähestymistavat

- 41 Lähiöt
- 42 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 43 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 44 Vuoristoalueet
- 45 Saaret ja rannikkoalueet
- 46 Harvaan asutut alueet
- 47 Muuntyyppiset kohdealueet
- 48 Ei alueellista kohdentamista

2.1.2. Eryistavoite: Pk-yritysten resurssiviisas kasvu ja kilpailukyky (ET 1.3.)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [7478/8248/8 000]

Tavoitteena on pk-yritysten resurssiviisas kasvu koti- ja ulkomaanmarkkinoilla sekä toiminnan uudistuminen tukemalla niiden TKI-toimintaa, kasvu- ja kansainvälistymisvalmiuksia, liiketoiminta-osaamista, digitalisaatiota sekä kasvua, kansainvälistymistä uudistumista ja tuottavuutta edistäviä investointeja. Tavoitteena on myös uudistaa liiketoimintamalleja esim. jakamis- ja alustataloudessa sekä datapohjaisissa palveluissa. Pk-yritysten yhteistyön ja verkostoitumisen edistäminen, osaamisen parantaminen sekä yritysten ja niiden henkilöstön muutoskyvyyden ja tuottavuuden lisääminen erityisesti älykkään erikoistumisen kärkialoilla ovat myös keskeisiä tavoitteita.

Pk-yritysten kasvua ja kansainvälistymistä tavoitellaan lisäämällä kasvuhakuisten yritysten kykyjä ja valmiutta laajentua kansainvälisille markkinoille tukemalla investointeja ja kehittämishankkeita, parantamalla liiketoimintaympäristöä sekä kehittämällä yritysklustereita, verkostoja ja muita yhteistyön muotoja. Kansainvälisiä rekrytointeja on tavoitteena edistää mm. älykkään erikoistumisen toimialoilla sekä työvoimapulasta kärsivillä aloilla. Yritysten innovointikykyä monipuolistetaan myös lieventämällä sukupuolten ammatillista segregatiota. Pk-yritystoiminnan vahvistaminen vaatii myös parempaa yhteistyötä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa.

Pk-yritysten innovointitoimintaa on tarkoitus vahvistaa mm. edistämällä tuotteiden, materiaalien, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämistä, prototyyppäjä, pilotointia, demonstrointia, skaalaimista ja kaupallistamista sekä uusien teknologioiden käyttöönottoa. Digitalisaatiota on tarkoitus edistää mm. tukemalla digitaalisten tuotteiden ja palvelujen kehittämistä sekä datan ja digitaalisten työkalujen käyttöönottoa. Tavoitteena on myös uudistaa liiketoimintamalleja (esim. jakamis-, alusta- ja luova talous sekä datapohjaiset palvelut) sekä parantaa organisaatioiden tietoturvaa ja

kybervalmiuksia. Pk-yritystoiminnan vahvistaminen vaatii myös parempaa yhteistyötä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa. Lisäksi edistetään vanhoja toimintatapoja ja ajatuksia mullistavien digitransformatiivisten yritysten perustamista ja kehittämistä osana digitalisaation synnyttämää liiketoimintamurrosta ja kasvu- ja kansainvälistymismahdollisuuksia.

Tavoitteena on myös edistää pk-yritysten energia- ja materiaalitehokkuutta sekä kansainvälistymispotentiaalia omaavien kiertotalous- ja uusiutuvan energian tuottamiseen liittyvien liiketoimintakonseptien kehittämistä ja kaupallistamista. Tavoitteena on lisäksi edistää kiertotalouden ja resurssivii-sauden laajamittaista toteutumista tukemalla mm. yritysten investointeja tuotannon sivuvirtojen ja teollisuus- ja yhdyskuntajätteiden jatkokäsittelyyn ja hyödyntämiseen. Lisäksi tarkoituksena on tukea erilaisten hiilineutraaliuteen ja kiertotalouteen tähtäävien demonstraatioympäristöjen kokeiluja, skaalautumista ja käyttööottoa. Alueelliset kokeilut luovat hyviä käytäntöjä, ratkaisuja ja innovaatioita, jotka kaupallistetaan kestäväen kehityksen mukaisiksi vientituotteiksi.

Toiminnassa huomioidaan maakuntien älykkään erikoistumisen strategiat ja niiden painoalat sekä maakuntaohjelmat. Älykäs erikoistuminen tukee pk-yritysten kasvun edellytyksiä kärkitoimialueiden kehittämisen avulla lisäten mm. verkostoitumista ja yhteistyötä.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Pk- yritysten kasvu ja kansainvälistyminen

- parannetaan pk-yritysten kasvu-, kansainvälistymis-, markkinointi- ja innovointivalmiuksia
- tuetaan pk-yritysten kasvua ja kansainvälistymistä tukevia, toimintaa uudistavia ja tuottavuutta lisääviä investointeja
- parannetaan pk-yritysten osaamista osana liiketoiminnan kehittämistä

Pk-yritysten TKI-toiminta

- tuetaan pk-yritysten tuotteiden, palveluiden ja tuotantomenetelmien kehittämistä ja kaupallistamista sekä innovatiivisten liiketoimintakonseptien syntymistä
- tuetaan aktiivista innovaatiotoimintaa edistävien prosessien käyttööntoita yrityksissä

Hiilineutraalisuuden edistäminen yritystoiminnassa

- parannetaan pk-yritysten energia- ja materiaalitehokkuutta ja kehitetään hiilineutraalisuutta edistäviä tuotteita, palveluita ja tuotantotapoja
- kehitetään kestävien uusien toimintatapojen, teknologioiden ja ratkaisujen soveltamista yrityksissä sekä edistetään niihin liittyvää yritystoimintaa
- vahvistetaan hiilineutraaliin talouteen liittyvää liiketoiminta- ja markkinaosaamista ja kehitetään uusia tuote- ja palvelukonsepteja (esim. alusta- ja jakamistalous, kiertotalous, vihreä ja sininen biotalous, luova talous, ruokajärjestelmä, liikenne ja viisas liikkuminen, energia)
- kehitetään ympäristöhaittoja ja -riskejä vähentävien sekä ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyvien toimintatapojen, teknologioiden ja ratkaisujen soveltamista yritystoiminnassa sekä edistetään niihin liittyvää yritystoimintaa

Digitalisaation edistäminen yritystoiminnassa

- vahvistetaan pk-yritysten valmiuksia luovan osaamisen hyödyntämiseen (esim. uudet digitaaliset tuotteet, palvelut ja liiketoimintamallit, muotoiluosaaminen)
- tuetaan uusien teknologioiden ja digitaalisten työkalujen ja tuotteiden, palvelujen ja liiketoimintamallien kehittämistä, soveltamista ja käyttööntoita yritysten, palvelujen ja ratkaisujen kehittämisessä sekä vahvistetaan pk-yritysten tietoturva- ja valmiuksia

Uusi liiketoiminta

- tuetaan uutta tai uudistuvaa liiketoimintaa sekä yritysten jatkuvuutta omistajavaihdoksia edistämällä, kehitetään uusia tapoja tukea uutta liiketoimintaa (ml. yrityskehittämö- ja hautomomallit) ja luodaan yritysneuvontaan liittyviä uusia toimintamalleja

Yritysten verkostoitumisen edistäminen

- kehitetään ekosysteemejä, osaamiskeskittymiä ja verkostoja sekä tuetaan muita yhteistyömuotoja, joihin voi osallistua myös suuria yrityksiä

Itä- ja Pohjois-Suomen harvan asutuksen erityistoimet:

- Laajakaistainvestoinnit yritys- ja innovaatiotoiminnan kannalta keskeisten ja puutteellisten laajakaistayhteyksien osalta
- Pk-yritysten kasvuun ja investointeihin vaikuttavat liikenne- ja logistiikkainvestoinnit
- Liikennejärjestelmien ja tietoliikenneyhteyksien strateginen suunnittelu

Läpileikkaavat periaatteet

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.

Sosiaalisia innovaatioita syntyy pk-yritysten kehittämishankkeiden tuloksena. Uusia toimintatapoja levittämällä edistetään uusien liiketoimintamahdollisuuksien syntymistä.

Kansainvälisellä yhteistyöllä edistetään pk-yritysten ja niiden verkostojen kytkeytymistä kansallisiin ja kansainvälisiin arvoverkostoihin.

Vähähiilisyiden edistäminen on pk-yritysten investointien ja kehittämisen keskeistä ydintä –ohjelman avulla kehitetään kiertotalouteen, energia- ja materiaalitehokkuuteen sekä uusiin älykkäisiin palvelukokonaisuuksiin liittyviä tuotteita, palveluita ja toimintatapoja.

Digitaalisuutta edistetään laaja-alaisesti, mm. kehittämällä digitaalisia työkaluja ja tuotteita, palveluja ja liiketoimintamalleja. Yritysten kybervalmiuksia parannetaan. Digitaalisuuden edistämässä tiedostetaan myös sen päästövaikutukset sekä mahdolliset epätasa-arvoa lisäävät vaikutukset.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena pk-yritysten kasvu on nopeutunut ja tuottavuus on kasvanut sekä innovaatio-, liiketoiminta- ja kansainvälistymisosaaminen on lisääntynyt. Suomessa on enemmän kilpailukykyisiä yrityksiä, jotka hakevat kasvua, kansainvälistyvät, uudistavat liiketoimintamallejaan, lisäävät tuottavuuttaan, kehittävät innovaatioita markkinoille ja toimivat arvoverkostoissa. Uudet innovaatiot liittyvät esim. kiertotalouteen sekä hiilineutraaliin talouteen ja ilmastomuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen. Lopputuloksena on myös enemmän yrityksiä, jotka hyödyntävät digitaalisuutta ja luovaa osaamista liiketoiminnassaan, lisäävät liikevaihtoaan sähköisten palvelujen ja tuotteiden avulla ja kehittävät liiketoimintaansa uudistuvan teknologian avulla sekä yrityksiä, jotka ottavat käyttöön kiertotaloutta tukevia toimia ja kehittävät liiketoimintaansa kiertotalouden alalla.

Tärkeimmät kohderyhmät [149/166/1 000]

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat pk- ja mikroyritykset. Myös kunnat, kehittämissyhtiöt, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, yhdistykset ja säätiöt voivat olla kohderyhminä.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [595/646/2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaista eriytymistä ylläpitäviä rakenteita. Lisätään organisaatioiden ja yksilöiden tasa-arvo-osaamista, edistetään sukupuoliste-

reotyyppien tunnistamista sekä kehitetään rekrytointikäytäntöjä. Toimialoitainen, sukupuolenmukainen segregatio huomioidaan ja pyritään tukemaan sekä naisvaltaisia että miesvaltaisia toimialoja.

Yhdenvertaisuus huomioidaan muun muassa ohjelmaston yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö

[1749/1930/2 000]

Pohjoisen harvaan asuttujen alueiden ITI-ohjelma

Itä- ja Pohjois-Suomen mikro- ja pk-yritysvaltainen yrityskanta edellyttää yritysten kasvun tukemista. Suorat yritystuet ovat erittäin tärkeitä johtuen yritysten pienistä pääomista ja vakuusarvoista. Kasvuhakuisten ja -kykyisten yritysten lisäksi panostetaan myös alkaviin yrityksiin. TKI-panostuksia on alueella nostettava ja tavoitteena tulee olla tuotteiden jalostusarvon nostaminen, pitkälle jalostettujen tuotteiden ja palvelujen viennin lisääminen, älykkäät ratkaisut tuotteissa ja tuotantoprosesseissa, materiaalien uudet käyttömahdollisuudet sekä resurssiviisauden, kiertotalouden sekä yritysten kestäväen kasvun vauhdittaminen. Keskeistä toimenpiteissä on alueen yritysten ja TKI-organisaatioiden yhteistyön vauhdittaminen.

Erityistavoitteen toimenpiteillä parannetaan pk-yritysten kilpailukyvyn kannalta tärkeitä liikenne- ja logistiikkayhteyksiä, elinkeinoelämää ja pk-yritysten toimintaympäristöä kehittäviä liikenneväyliä ja palveluita sekä kestävää liikennettä. Kyseeseen voivat tulla pienet strategiset liikenneväyläinvestoinnit, jotka edistävät tuotannollisen pk-yritystoiminnan tai matkailuyritysten toimintaedellytyksiä. Yritystoiminnan kehittyminen on toimenpiteiden ensisijainen tavoite.

Tietoliikenneyhteyksien osalta ohjelmalla poistetaan Itä- ja Pohjois-Suomen pk-yritystoiminnan kannalta keskeisiä tietoliikennepuutteita. Tehokkaat ja toimintavarmat tietoliikenneyhteydet ovat ehdoton edellytys yritystoiminnalle ja pk-yritysten liiketoiminnan kehittämiseksi harvan asutuksen alueilla. Yritystoiminnan kehittyminen on toimenpiteiden ensisijainen tavoite, mutta hyvät liikenne- ja laajakaistayhteydet parantavat koko alueen saavutettavuutta ja elinvoimaa sekä ovat edellytys investointien toteutumiselle. Vahvemman vetovoiman lisäksi alueen hyvä saavutettavuus mahdollistaa kansalaisten monipaikkaisen asumisen, työskentelyn ja opiskelun tasaveroisesti myös Itä- ja Pohjois-Suomen harvaan asutuilla alueilla.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet (täsmenny) [1659/18452 000]

Maakuntien ja myös suuralueiden välisen yhteistyön perinteet ovat Suomessa vahvat. Ylimaakunnallinen tai jopa kansallisen tason hanketoiminta rakentuu luontevasti esim. yhteisten älykkään erikoistumisen painopistealojen pohjalta. Myös yhteistyö muiden ohjelmien, kuten maaseutuohjelman tai Interreg-ohjelmien välillä on yritystoiminnan kehittämisen näkökulmasta luontevaa.

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa yhtenä näkökulmana voi olla toimintamalli, jossa pyritään tunnistamaan arktisella alueella toimivien kansainvälisten organisaatioiden tarpeita ja yhdistämään ne suomalaisten pk-yritysten osaamiseen. Tätä kysyntää ja tarjontaa yhdistämään tulee kehittää uusia muotoja. Pohjoisimman arktisen alueen hauraus mutta myös perinteinen osaaminen ja taidot ovat alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa niihin haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmassa (www-linkki), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavien toimien tulee tukea yhtä tai useampaa toimeenpanosuunnitelman toimea.

Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

Suomen näkökulmasta erityistavoitteen 1.3. tärkeänä teemana on tukea pk-yritysten ja niiden verkostojen kytkeytymistä Itämeren alueella toimiviin laajempiin arvoverkostoihin.

Itämeren aluetta laajemmin yhteistyötä harjoitetaan RIS3-verkostojen, Euroopan horisontti –hankkeiden ja esim. Industrial Transition –pilottien puitteissa.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Indikaattorit (täydennetään/täsmennetään)

Hiilineutraaliuden edistäminen

1. Ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen
2. Kiertotalousratkaisut
3. Energiatehokkuus

Kun rahoittaja tekee tämän luokittelun, niin kaikki alla olevat indikaattorit on mahdollista ajaa ko. luokituksen saaneista hankkeista. Yhdelle hankkeelle valitaan enintään yksi luokka pääasiallisen sisällön mukaan.

Tuotosindikaattorit

Komission yhteiset

RCO 01 – Tuetut yritykset (joista mikro-, pieni, keskisuuri- ja suuryrityksiä)*

RCO 02 – Avustuksilla tuetut yritykset*, joista naisten yrityksiä

RCO 04 – Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset*, joista naisten yrityksiä

RCO 05 – Uudet tuetut yritykset*, joista naisten perustamia

RCO 103 – Tuetut kasvuyritykset*

RCO 10a – ”Enterprises supported to transform their products and services into circular economy”

RCO 42 – Sellaisten yritysten lisämäärä, joilla on erittäin suuren kapasiteetin laajakaistayhteys

RCO 54 - ”New or modernised intermodal connections”

Ohjelmakohtaiset

Yritykset hankkeissa, joissa keskeinen tavoite yritysten kasvu ja kansainvälinen liiketoiminta

Hankkeen aikaansaamat yrittäjyyttä edistävät muut investoinnit

Pk-yritykset, joiden saavutettavuus on parantunut hankkeen seurauksena

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit (täydennetään)

Toimintalinja	Erityistavoite	Rahasto	Alue-luokka	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
1	1.3	EAKR		RCO 01	Tuetut yritykset	kpl		
1	1.3	EAKR		RCO 103	Tuetut kasvuyritykset	kpl		
1	1.3	EAKR		RCO 02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl		

1	1.3	EAKR		RCO 04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset	kpl		
1	1.3	EAKR		RCO 05	Uudet tuella aikaansaadut yritykset	kpl		
1	1.3	EAKR		RCO 10	Yritykset yhteistyössä tutkimuslaitosten kanssa	kpl		
1	1.3	EAKR		RCO 10a	<i>Yritykset, joita on tuettu muuntamaan tuotteita ja palveluja kiertotaloutta tukeviksi</i>	kpl		
1	1.3	EAKR		RCO 42	Sellaisten yritysten määrä, joilla on erittäin suuren kapasiteetin laajakaistayhteys	kpl		
1	1.3	EAKR		RCO 54	Intermodaaliyhteydet – uudet tai parannetut	kpl		
1	1.3	EAKR		HN 01	Tuetut hiilineutraaliutta edistävät yritykset	kpl		
1	1.3	EAKR		HN 103	Tuetut hiilineutraaliutta edistävät kasvuyritykset	kpl		
1	1.3	EAKR		HN 02	Avustuksilla tuetut, hiilineutraaliutta edistävät yritykset	kpl		
1	1.3	EAKR		HN 04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet, hiilineutraaliutta edistävät yritykset	kpl		
1	1.3	EAKR		HN 10	Yritykset hiilineutraaliutta edistävässä yhteistyössä tutkimuslaitosten kanssa	kpl		
1	1.3	EAKR		K 05	Uudet tuella aikaansaadut, naisten perustamat yritykset	kpl		
1	1.3	EAKR		K 27	Yritykset hankkeissa, joissa keskeinen tavoite yritysten kasvu ja kansainvälinen toiminta	kpl		
1	1.3	EAKR		K 28	Hankkeen aikaansaamat yrittäjyyttä edistävät muut investoinnit	e		
1	1.3	EAKR		K 29	Pk-yritykset, joiden saavutettavuus on parantunut hankkeen seurauksena	kpl		
1	1.3	EAKR		HN 27	Yritykset hiilineutraaliutta edistävissä hankkeissa, joissa keskeinen tavoite yritysten kasvu ja kansainvälinen toiminta	kpl		

Tulosindikaattorit

Komission yhteiset

RCR01 – Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat

RCR102 – ”Research jobs created in supported entities**”

- RCR 02 – Yksityiset investoinnit, jotka ovat saaneet julkista tukea (josta avustuksia, rahoitusvälineitä)
- RCR 03 – Tuote- tai prosessi-innovaatioita tekevät pk-yritykset*
- RCR 04 – Organisaatio- ja markkinointi-innovaatioita toteuttavat pk-yritykset*
- RCR 05 – Itse innovoivat pk-yritykset*
- RCR 06 – Patenttihakemukset*
- RCR 07 – Tavaramerkki- ja mallihakemukset*
- RCR 17 – ”New enterprises surviving in the market”
- RCR 19 – Yritykset, joilla on suurempi liikevaihto
- RCR 54 – Yritykset, joilla on laajakaistatilaus erittäin suuren kapasiteetin verkkoon

Ohjelmakohtaiset

- Pk-yritys, joka aloittaa uuden liiketoiminnan
- Pk-yritys, jossa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys
- Pk-yritys, joka aloittaa viennin tai laajentaa uudelle vientimarkkina-alueelle
- Resurssitehokkuutta parantavat, uudet käyttöönotetut ratkaisut tai toimintatavat
- Yrityksessä säästetty energia
- Yritykset, jotka tuovat markkinoille uuden tai aiemmasta versiosta merkittävästi kehitetyn tuotteen, palvelun, materiaalin tai tuotantotavan
- Yritys, johon syntyy uusiutuviin energiaratkaisuihin perustuvaa uutta liiketoimintaa
- Digitalisoinnissa pitkälle edenneet yritykset (LV, vienti ym. tunnusluvut)

Taulukko 3: Tulosindikaattorit (täydennetään)

Toimintalinja	Eriytistavoite	Rahasto	Alueluokka	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomaukset [200]
1	1.3	EAKR		RCR 01	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat	kpl					
1	1.3	EAKR		RCR 102	Tuettuihin yksiköihin luodut TKI-työpaikat	kpl					
1	1.3	EAKR		RCR 02	Yksityiset investoinnit, jotka ovat saaneet julkista tukea (josta avustuksia, rahoitusvälineitä)	e					
1	1.3	EAKR		RCR 03	Tuote- tai prosessi-innovaatioita tekevät pk-yritykset	kpl					
1	1.3	EAKR		RCR 05	Itse innovoivat pk-yritykset	kpl					
1	1.3	EAKR		RCR 06	Toimitetut patenttihakemukset	kpl					

1	1.3	EAKR		RCR 07	Tavaramerkki- ja mallihakemukset	kpl					
1	1.3	EAKR		RCR 54	Yritykset, joilla on laajakaistatilaus erittäin suuren kapasiteetin verkkoon	kpl					
1	1.3	EAKR		HN 01	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat, hiilineutraaliutta edistäneet tuensaajat	kpl					
1	1.3	EAKR		HN 102	Tuettuihin yksiköihin luodut TKI-töpaikat, hiilineutraaliutta edistäneet tuensaajat	kpl					
1	1.3	EAKR		HN 03	Tuote- tai prosessi-innovaatioita tekevät, hiilineutraaliutta edistävät pk-yritykset	kpl					
1	1.3	EAKR		HN 05	Itse innovoivat, hiilineutraaliutta edistävät yritykset	kpl					
1	1.1	EAKR		K 01	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat, joihin palkattu nainen	kpl					
1	1.1	EAKR		K 102	Tuettuihin yksiköihin luodut TKI-töpaikat, joihin palkattu nainen	kpl					
1	1.3	EAKR		HN 06	Hiilineutraaliutta edistävien hankkeiden toimittamat patenttihakemukset	kpl					
1	1.3	EAKR		HN 07	Hiilineutraaliutta edistävien hankkeiden tavaramerkki- ja mallihakemukset	kpl					
1	1.3	EAKR		K 30	Pk-yritys, joka aloittaa uuden liiketoiminnan	kpl					
1	1.3	EAKR		K 31	Pk-yritys, jossa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys	kpl					
1	1.3	EAKR		K 32	Pk-yritys, joka aloittaa viennin	kpl					

					tai laajentaa uudelle vientimarkkina-alueelle						
1	1.3	EAKR		K 33	Yrityksessä säästetty energia	kpl					
1	1.3	EAKR		K 34	Digitalisoinnissa pitkälle edenneet yritykset	kpl					
1	1.3	EAKR		HN 30	Hiilineutraaliutta edistävä pk-yritys, joka aloittaa uuden liiketoiminnan	kpl					
1	1.3	EAKR		HN 31	Hiilineutraaliutta edistävä pk-yritys, jossa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys	kpl					
1	1.3	EAKR		HN 32	Hiilineutraaliutta edistävä pk-yritys, joka aloittaa viennin tai laajentaa uudelle vientimarkkina-alueelle	kpl					
1	1.3	EAKR		HN 33	Hiilineutraaliutta edistävässä yrityksessä säästetty energia	kpl					
1	1.3	EAKR		HN 34	Digitalisoinnissa pitkälle edenneet, hiilineutraaliutta edistävät yritykset	kpl					
1	1.3	EAKR		HN 35	Resurssitehokkuutta parantavat, uudet käytönotetut prosessit tai toimitatavat	kpl					

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään)

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
1	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	1.3	010 014 015 016	

			017	
			018	
			019	
			020	
			021	
			022	
			023	
			024	
			027	
			045	
			047	
			105	
			129	
			130	
		Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	051	
		Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	053	
		Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	059	
		Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	063	

Käytettävät koodit:

010 Pk-yritysten digitointi (mukaan lukien verkkokauppa ja -liiketoiminta, verkottuneet liiketoimintaprosessit, digitaaliset innovointikeskukset, elävät laboratoriot, verkkoyrittäjät ja tieto- ja viestintäteknikan startup-yritykset, yritystenvälinen kauppa)

014 Pk-yritysten liiketoiminta-infrastruktuuri (myös teollisuusalueet)

015 Pk-yritysten kehittäminen ja kansainvälistyminen

016 Taitojen kehittäminen älykästä erikoistumista, teollisuuden muutosprosessia ja yrittäjyyttä varten

017 Pitkälle kehitetyt tukipalvelut pk-yrityksille ja niiden ryhmittymille (myös johtamis-, markkinointi- ja suunnittelupalvelut)

018 Yrityshautomot, tuki spin-off- ja spin-out-yrityksille ja startup-yrityksille

019 Pääasiassa pk-yrityksiä hyödyttävät innovointiklusterituki ja yritysverkostot

020 Innovointiprosessit pk-yrityksissä (prosessien, organisaation, markkinoinnin, yhteiskehittämisen, käyttäjien ja kysynnän ohjaama innovointi)

021 Teknologian siirto ja yhteistyö yritysten, tutkimuskeskusten ja korkea-asteen koulutuksen välillä

022 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään vähähiiliseen talouteen sekä kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta ja sopeutua siihen

023 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään kiertotalouteen

024 Energiatohokkuus ja esittelyhankkeet pk-yrityksissä ja tukitoimenpiteet

027 Tuki yrityksille, jotka tarjoavat palveluja, joilla edistetään vähähiilistä taloutta ja kykyä selviytyä ilmastonmuutoksesta

045 Kierrätettyjen materiaalien käytön edistäminen raaka-aineena

047 Tuki pk-yritysten ympäristöystävällisille tuotantoprosesseille ja resurssitehokkuudelle

105 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuvaa eriytymistä työmarkkinoilla

129 Kulttuuriperinnön ja kulttuuripalvelujen suojeleminen, kehittäminen ja edistäminen

130 Luonnonperinnön ja ekomatkailemisen suojeleminen, kehittäminen ja edistäminen

NSPA:

051 Tieto- ja viestintäteknikka: Erittäin suuren kapasiteetin laajakaistaverkko (runkoverkko/runkoliityntäverkko)

053 Tieto- ja viestintäteknikka: Erittäin suuren kapasiteetin laajakaistaverkko

(käyttöoikeus/tilaajayhteys; suorituskyky vastaa valokuituasennusta paikassa, jonne palvelu suoritetaan, olevaan jakelupisteeseen asti, kun on kyse kotitalouksista ja yritysten toimitiloista)

059 Muut uudet kansalliset, alueelliset ja paikalliset liittymätiet
063 Liikenteen digitalisointi: maantiet

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Aluealuokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
1	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	1.3	01	

- 01 Avustus
- 02 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: oman pääoman ehtoinen tai oman pääoman luonteinen
- 03 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: laina
- 04 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: vakuus
- 05 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: lisätuki
- 06 Palkinto

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Aluealuokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
1	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	1.3		

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

- 11 Lähiöt
- 12 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 13 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 14 Vuoristoalueet
- 15 Saaret ja rannikkoalueet
- 16 Harvaan asutut alueet
- 17 Muuntyyppiset kohdealueet

Muut lähestymistavat

- 41 Lähiöt
- 42 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 43 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 44 Vuoristoalueet
- 45 Saaret ja rannikkoalueet
- 46 Harvaan asutut alueet
- 47 Muuntyyppiset kohdealueet
- 48 Ei alueellista kohdentamista

2.2. ESR-toimintalinja: Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi

☒ Tämä on maakohtaisiin suosituksiin liittyvä toimintalinja
☐ Tämä on nuorisotyöllisyyteen liittyvä toimintalinja
☐ Tämä on innovatiivisiin toimiin liittyvä toimintalinja
☐ [This is a priority dedicated ~~to addressing material deprivation~~ support to the most deprived under the ~~the~~ specific objective set out in point (xi) of Article 4(1) of the ESF+ regulation] **
☐ [This is a priority dedicated ~~to addressing material deprivation~~ support to the most deprived under the ~~the~~ specific objective set out in point (x) of Article 4(1) of the ESF+ regulation

2.2.1. Erityistavoite: Polkuja töihin (ET 4.1.1)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [7 267 / 8 000]

Hanketoiminnalla tavoitellaan työhakijoiden, työttömien, työssä olevien sekä työvoiman ulkopuolella olevien ja työmarkkinoille tunnistetusti heikosti kiinnittyneiden ryhmien työllistymistä. Työttömyyden vähentämiseksi on tarpeen edistää ensimmäistä kertaa työmarkkinoille tulevien tai työmarkkinoille palaavien työllistymistä. Tavoitteena on myös löytää keinoja pitkäaikaistyöttömyyden riskien tunnistamiseen ja työttömyyden pitkittymisen ehkäisemiseen sekä tuen tarjoamiseen asiakkaille jo ennen heidän tilanteensa vaikeutumista. Työllistymisen tukemiseksi edistetään kohderyhmien erilaisia työn tekemisen, itsensä työllistämisen ja yrittäjyyden muotoja sekä kannustetaan osaamisen kehittämiseen. Tarvitaan tukea ja ohjausta niille, jotka ovat jääneet alityöllistetyiksi tai joilla tilapäiseksi aiottu matalan palkkatason työ ei johda kokopäivätyöhön.

Kohderyhmään kuuluvien työllistymisen ja valmiuksien parantamiseksi tavoitellaan moniammatillisten ja monialaisten vaikuttavien palveluiden kehittämistä ja tuottamista. Palveluja voidaan kehittää ja tuottaa myös monikanavaisesti sekä matalan kynnyksen palveluina. Väli työmarkkinoita kehitetään kestäväällä ja vaikuttavalla tavalla heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymiseksi. Palvelumallien kehittämisessä tähdätään rakenteellisiin muutoksiin, joilla varmistetaan toimintamallien leviäminen sekä jatkuvuus myös hanketoiminnan päättymisen jälkeen.

Tavoitteena on räätälöidyillä palveluilla vastata työvoiman kohtaanto-ongelmiin, työntajien rekrytointihaasteisiin sekä työntekijöille asetettaviin koulutus- ja osaamisvaatimuksiin yhteistyössä työntajien kanssa. Toimintaan tarvitaan mukaan eri toimijoita laaja-alaisesti. Rekrytointivaikeuksista kärsivien alojen tunnettuutta ja vetovoimaa on tarpeen lisätä. Vaikka työelämä on monimuotoistunut, työhönotossa tapahtuu joidenkin henkilöryhmien kohdalla jopa syrjintää. On tarpeen lisätä avointen työmarkkinoiden vastaanottokykyä sekä työnantajien tietoisuutta monimuotoisuuden hyödyistä ja tarjolla olevista tukipalveluista. Sukupuolten välisen ammatillisen segregaaation lieventäminen on tarpeen työvoimapotentialin paremmaksi hyödyntämiseksi ja tasa-arvon edistämiseksi. Tavoitteena on eri kohderyhmien työmahdollisuuksien selvittäminen ja kehittäminen yhdessä työnantajien kanssa.

Kohderyhmän ammatillisen liikkuvuuden lisäksi myös alueellisen liikkuvuuden edistäminen on tarpeen. Alueellista liikkuvuutta tulee tukea eri toimijoiden ja toimialojen välisellä yhteistyöllä mm. kehittämällä ohjaus- ja neuvontapalveluja sekä pilotoimalla uusia toimintamalleja. Tarpeen on edistää työvoiman liikkuvuutta myös panostamalla mukana muuttavien puolisoitten työllistymiseen ja osaamisen hyödyntämiseen.

Tavoitteena on yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan ja työllistämisen edellytyksien parantaminen ja kokonaisvaltaisen toimintaympäristön rakentaminen mm. liiketoimintaa ja osaamista kehittäville palvelujärjestelmillä ja palveluilla sekä muulla tuella, joka ottaa huomioon yhteiskunnallisten yritysten erityispiirteet. Yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan päätavoite on yleensä sosiaalinen tai ekologinen, joten näiden yritysten toimintamahdollisuuksien ja vaikuttavuuden paraneminen voi lisätä hyvinvointia ja osallisuutta myös laajemmin kuin yrittäjyyden ja työmahdollisuuksien kautta.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Työnhakijoiden työllistyminen

- edistetään kohderyhmiin kuuluvien henkilöiden pääsyä avoimille työmarkkinoille, laadukkaisiin ja riittävän toimeentulon mahdollistaviin työpaikkoihin, yrittäjäksi ja itsenäiseen ammatinharjoittamiseen tai koulutukseen sekä osaajien saamista korkeaa osaamista vaativiin tehtäviin
- hyödynnetään monipaikkaisuuden ja erilaisten työn tekemisen tapojen tarjoamia mahdollisuuksia
- huomioidaan kohderyhmien tarpeet tarvittaessa positiivisen erityiskohtelun ja yhdenvertaisuussuunnittelun sekä tasa-arvosuunnittelun avulla hyödyntäen heidän omaa asiantuntemustaan
- yhteistyössä yritysten ja muiden työnantajien kanssa räätälöidään etenkin osatyökykyisille ja maahanmuuttajataustaisille työmahdollisuuksia sekä edistetään tehtävien muokkaamisen ja osittamisen edellytyksiä uusien työmahdollisuuksien kehittämiseksi
- kehitetään välityömarkkinoiden laatua ja vaikuttavuutta
- edistetään työvoiman ammatillista ja alueellista liikkuvuutta myös yhteistyössä rekrytoivien työnantajien kanssa luomalla näihin kannusteita ja käytäntöjä
- tuetaan mukana muuttavien puolisoiden työllistymistä
- ohjataan työnhakijoita rekrytointivaikeuksista kärsiville aloille
- luodaan työvoiman kysyntää hyödyntämällä mm. julkisten hankintojen työllistämismalleja

Työllistymistä tukevien palveluiden kehittäminen

- kehitetään, levitetään ja juurrutetaan monialaisia ja moniammatillisia palvelumalleja ja verkostomaista työtettä
- lisätään monialaisissa ja -ammatillisissa palveluissa työskentelevien osaamista toimintamallin johtamisessa ja muissa yhteistyöhön liittyvissä kysymyksissä sekä asiakkaiden palvelutarpeisiin liittyvissä työllisyys-, koulutus- ja sosiaalialan teemoissa
- kehitetään toimintamalleja, joilla varmistetaan, että asiakkaan palvelupolku etenee saumatomasti työhön, koulutukseen tai asiakkaan kannalta muuhun tarkoituksenmukaiseen ratkaisuun
- tehostetaan ja kehitetään toimintatapoja ja palveluita, joilla voidaan tukea sesonkityyppisillä aloilla työskentelevien työllistymistä ympärivuotisesti ja alityöllistettyjä heidän työuransa kehittämisessä
- kehitetään alueiden ja toimialojen välisiä yhteistyömalleja ja rekrytointitoimia sekä lisätään rekrytointivaikeuksista kärsivien alojen ja työnantajien tunnettuutta, vetovoimaa ja mainekuvaa
- parannetaan yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan ja työllistämisen edellytyksiä

Läpileikkaavat periaatteet

Sosiaalisia innovaatioita syntyy työllistymistä tukevien rakenteiden ja monialaisten ja -ammatillisten ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämisen yhteydessä. Uusia toimintatapoja levitetään ja juurrutetaan pysyviksi käytännöiksi.

Vähähiilisyiden edistämiseksi hankkeissa hyödynnetään modernia teknologiaa, joka vähentää mm. liikkumistarvetta, muita päästöjä ja jätteiden määrää. Työllisyyden edistämiseksi kiinnitetään huomiota vähähiilisyttä, kiertotaloutta ja hiilineutraalisuutta edistäviin aloihin, organisaatioihin ja työmahdollisuuksiin työnhakijoiden kiinnostuksen ja tietoisuuden herättämiseksi.

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.

Digitaalisuutta hyödynnetään ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämisessä ja edistetään asiakkaiden mahdollisuutta löytää mm. heidän tarvitsemansa työllistymistä tukeva tieto. Parannetaan niin palvelun tarjoajien kuin työnhakijoiden ja palveluja etsivien digiosaamista. Digitalisaation avulla vähennetään työn ja opiskelun paikkasidonnaisuutta. Digitaalisuuden edistämiseksi minimoidaan sen mahdolliset epätasa-arvoa lisäävät vaikutukset.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena hankkeisiin osallistuvat työnhakijat, työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat ovat pääsääntöisesti työllistyneet tai siirtyneet koulutukseen kulloinkin työllisyystilanne huomioiden. Alityöllistettyjen työllistymistä on parannettu. Työnantajien rekrytointivalmiudet koskien kohderyhmiä ovat lisääntyneet ja työmarkkinat ovat monimuotoistuneet. Samalla on vähennetty työvoiman kohtaanto-ongelmaa ja rakenteellista työttömyyttä.

Eri toimijoiden tarjoamia työvoima-, yritys- ja monialaisia ja -ammattillisia ohjaus- ja neuvontapalveluja sekä yhteistyöverkostoja on kehitetty toimivammaksi, saumattomammaksi, vaikuttavammaksi ja saavutettavammaksi kokonaisuudeksi eri puolilla Suomea paikalliset erityispiirteet huomioiden. Yhteiskunnallisten yritysten toimintaympäristöä sekä liiketoiminnan ja työllistämisen edellytyksiä on parannettu monipuolisesti.

Tärkeimmät kohderyhmät [759/ 1 000]

Kohderyhmiä ovat työnhakijat, työttömät, työssäolevat ja työvoiman ulkopuolella olevat sekä työmarkkinoille heikosti integroituneiksi tunnistettavat henkilöt/henkilöryhmät kuten ikääntyneet, koulupudokkaat, itsensä työllistäjät, maahanmuuttajat, romanit ja osatyökykyiset, joiden on mahdollista tehtyjen toimien tuloksena päästä työmarkkinoille ja koulutukseen.

Kohderyhmänä ovat järjestöt, yhdistykset, säätiöt, kunnat, koulutusorganisaatiot sekä yhteiskunnalliset ja muut yritykset ja yrittäjät. Kohderyhminä ovat työllisyyttä ja yrittäjyyttä edistävät ja kehittävät organisaatiot mukaan lukien rahoittajat sekä niiden johto ja henkilöstö, joiden osaamista kehitetään osana palvelujen ja rakenteiden kehittämistä.

Kohderyhmät voidaan tarvittaessa rajata tarkemmin alueellisten erityispiirteitten tai valtakunnallisten tarpeitten mukaisesti.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyden edistämiseksi [1 069 /2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään mm. tasa-arvosuunnittelun avulla. Puretaan työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaista eriytymistä ylläpitäviä rakenteita ja asenteita. Lisätään sukupuolittain eritellyn tiedon käyttöä toiminnassa. Lisätään organisaatioiden ja yksilöiden tasa-arvo-osaamista, edistetään sukupuolistereotyyppien tunnistamista sekä kehitetään rekrytointikäytäntöjä. Ohjauspalveluissa otetaan käyttöön sukupuolittainen ohjaus, jolla helpotetaan koko työvoimapotentialin hyödyntämistä ja siten mm. työvoiman saatavuutta sekä edistetään ihmisten tasa-arvoista kohtamista ja asemaa työmarkkinoilla.

Yhdenvertaisuus huomioidaan palvelujen kehittämisessä ja tarjoamisessa muun muassa yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa otetaan huomioon työnhakijoiden ja työnantajien tarpeet. Palveluissa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Kehitetään malleja

työnantajien monimuotoisuusosaamiseen lisäämiseen työttömien työllistymismahdollisuuksien parantamiseksi. Kaikessa toiminnassa huomioidaan aiheeseen liittyvät kansainväliset sopimukset.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [339 2 000]

Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-ohjelma:

Kestävän kaupunkikehittämisen pohjana ovat pääkaupunkiseudun ja sen ulkopuolella olevien yliopistokaupunkien sopimukset innovaatioekosysteemien kehittämiseksi. Malli perustuu kaupunkien ja valtion kumppanuuteen, mutta malli tukee yli aluerajojen tapahtuvaa kehittämistä. ESR-toimet tukevat EAKR-rahoituksella tuettavaa toimintaa.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet (*täsmenny*) [1 104 / 2 000]

Kansainvälistä yhteistyötä lisäämällä edistetään hyvien käytäntöjen kehittämistä, levittämistä ja juurruttamista. Toimilla edistetään kohderyhmään kuuluvien henkilöiden työllistymistä ja siten työvoiman kohtaantoon liittyvien haasteiden lieventämistä mm. alueellista liikkuvuutta edistämällä.

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Arktisen alueen hauraus on alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä.

Itämeren alueen strategian (EUSBSR) tavoitteena on vastata alueen jäsenvaltioiden yhteisiin haasteisiin. Kehittämisen painopisteet on kuvattu strategian toimenpideohjelmassa (*linkki*). Sen puitteissa tehtävää kansainvälistä yhteistyötä voidaan toteuttaa temaattisten, pitkäkestoisten hankekokonaisuuksien avulla, jotka kokoavat eri puolilta yhteen toimijoita ja rahoitusta. Ohjelmakauden aikana voidaan järjestää Itämeren alueen jäsenmaissa synkronoituja hankehakuja. Myös yksittäiset hankkeet voivat tukea strategian tavoitteita.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Indikaattorit (*täydennetään/täsmennetään*) (perustuen neuvoston kompromissiesitykseen)

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit (*täydennetään: määriteltävä pääasialliset kohderyhmät, joille asetetaan tavoitteet. Kaikki indikaattorit, joille asetetaan tavoitteet, sisältyvät automaattisesti myös tuloskehkeykseen*)

Toimin- ta- linja	Eri- tyis- ta- voite	Ra- hasto	Alueluokka**)	Tun- nus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yk- sikkö	Välita- voite (2024)	Ta- voite (2029)
2	4.1.1. (i)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CO01	<i>Työttömät, mukaan lukien pitkäaikaistyöttömät*</i>		X	
				CO02	<i>Pitkäaikaistyöttömät*</i>			
				CO03	<i>Työelämän ulkopuolella olevat*</i>			
				CO04	<i>Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoittajat*</i>			
				CO05	<i>Alle 30-vuotiaat*</i>			
				CO06	<i>Yli 54-vuotiaat*</i>			
				CO07	<i>Henkilöt, joilla on ylemmän perusasteen tai sitä vähäisempi koulutus (ISCED 0–2)*</i>			

				CO08	<i>Henkilöt, joilla on keskiasteen (ISCED 3) tai keskiasteen jälkeinen (ISCED 4) koulutus*</i>					
				CO09	<i>Henkilöt, joilla on korkea-asteen koulutus (ISCED 5–8)*</i>					
				CO10	<i>Vammaiset**</i>					
				CO11	<i>Kolmannen maan kansalaiset</i>					
				CO12	<i>Ulkomaalaistaustaiset henkilöt</i>					
				CO13	<i>Vähemmistöt (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit)**</i>					
				CO14	<i>Asunnottomat tai asuntomarkkinoilta syrjäytyneet*</i>					
				CO15	<i>Maaseutualueilla asuvat*</i>					
				CO16	<i>Kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla tuettujen viranomaisten tai julkisten palvelujen lukumäärä</i>			X		
				CO17	<i>Tuettujen mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten (mukaan lukien osuustoiminnalliset ja yhteiskunnalliset yritykset) lukumäärä</i>					

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimintalinja	Eriytisyta-voite	Rahasto	Alueluokka**)	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Perus-taso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tieto-lähde [200]	Huomaukset [200]
2	4.1.1 (i)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CR01	<i>Osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun jättäessään toimen*</i>						
				CR02	<i>Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen*</i>				X		
				CR03	<i>Osallistujat, jotka saavat ammattipätevyyden jättäessään toimen*</i>						
				CR04	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen*</i>				X		
				CR05	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, kuuden kuukauden kuluessa</i>						

130 Yhteistyön tehostaminen sekä jäsenvaltioissa että sen ulkopuolella olevien kumppanien kanssa

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
2	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.1 (i)	01	

- 01 Avustus
 02 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: oman pääoman ehtoinen tai oman pääoman luonteinen
 03 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: laina
 04 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: vakuus
 05 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: lisätuki
 06 Palkinto

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
2	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.1 (i)	48	

MUUT LÄHESTYMISTAVAT

- 41 Lähiöt
 42 Kaupungit ja esikaupunkialueet
 43 Toiminnalliset kaupunkialueet
 44 Vuoristoalueet
 45 Saaret ja rannikkoalueet
 46 Harvaan asutut alueet
 47 Muuntotyypiset kohdealueet
 48 Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat (täydennetään)

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
2	ESR+		4.1.1 (i)	09	

Ilmastonmuutokseen liittyviin tavoitteisiin myönnettävän tuen laskukerroin

TAULUKKO 6: ESR:N TOISSIJAISET TEEMOJEN KOODIT ESR:N TOISSIJAISET TEEMAT

01	Vihreän osaamisen ja työllisyyden sekä vihreän talouden edistäminen	100 %
02	Digitaalisten taitojen ja työpaikkojen kehittäminen	0 %

03	Tutkimukseen ja innovointiin sekä älykkääseen erikoistumiseen investoiminen	0 %
04	Pieniin ja keskisuuriin yrityksiin (pk-yritykset) investoiminen	0 %
05	Syrjimättömyys	0 %
06	Sukupuolten tasa-arvo	0 %
07	Työmarkkinaosapuolten valmiuksien kehittäminen	0 %
08	Kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden valmiuksien kehittäminen	0 %
09	Ei sovelleta	0 %

2.2.2. Erityistavoite: Uutta osaamista työelämään (ET 4.1.6)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [7 994 / 8 000]

Kaikilla tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet jatkuvaan ja joustavaan oppimiseen huomioiden erilaiset elämäntilanteet, koulutus- ja työhistoria sekä ammatilliset kiinnostukset. Koulutusjärjestelmää ja eri koulutussektoreita tulee kehittää saumattomaksi kokonaisuudeksi huomioiden myös non-formaalit oppimisympäristöt. Rakenteellisilla muutoksilla varmistetaan toimintamallien jatkuvuus hanketoiminnan päättymisen jälkeen.

Työn murros ja digitalisaatio muuttavat työelämää, etenkin matalamman koulutustason vaativia töitä. Tämä korostaa uudelleen koulutustarvetta ryhmissä, joiden osallistuminen aikuiskoulutukseen on vähäistä. On tarpeen tukea myös aliedustettujen ryhmien ja erityisryhmien osallistumista jatkuvaan oppimiseen.

Tavoitteena on luoda kattavat elinikäisen ohjauksen palvelut ja parantaa koulutusten saavutettavuutta eri puolilla Suomea. Tarvitaan monialaisen ja moniammatillisen yhteistyön tehokkaampaa hyödyntämistä. On tarpeen kehittää varhaisen vaiheen toimenpiteitä koulupudokkuuden, opintojen keskeytymisen ja koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Tavoitteena on tiiviimpi julkisen sektorin ja elinkeinoelämän toimijoiden yhteistyö, jotta osaamista uudistavat palvelut ja oppimisverkostot vastaavat nopeasti muuttuviin työelämän osaamistarpeisiin, turvaavat yritysten kilpailukykyä ja kasvumahdollisuuksia sekä parantavat työllisyyttä. Tarvitaan työn ja koulutuksen parempaa yhteensovittamista. Tuottavuuden ja työllisyysasteen nostamiseksi sekä työurien pidentämiseksi hyödynnetään mm. teknologisen kehityksen ja työelämän muutoksen myötä syntyviä uusia toimintatapoja. Työvoiman ammatillisen liikkuvuuden edistäminen edellyttää toimia työssä oleville henkilöille, jotta heidän osaamisensa vastaisi paremmin työnantajien tarpeisiin ja henkilön omiin uratavoitteisiin. Erityistä huomiota kiinnitetään kasvu- ja rakennemuutosaloja sekä älykästä erikoistumista tukevan koulutuksen laatuun ja tarjontaan alueelliset painotukset huomioiden.

Suomeen on tarpeen houkutella kansainvälisiä osaajia mm. EURESilla ja hyödyntää jo maassa olevien potentiaalia sekä kehittää yritysten rekrytointivalmiuksia ja houkuttelevuutta työnantajana.

Tavoitteena on osaamisen ja osaamistarpeiden tunnistaminen ja tunnustaminen sekä ennakointi- ja osaamisverkostojen kehittäminen. Tarvitaan muutosten hallinnan mm. muutosturvan toimintamallin kehittämistä sujuvammaksi ja yksilöllisemmät palvelut mahdollistavaksi. Tavoitteena on parantaa kohtaantoa positiivisissa ja negatiivisissa rakennemuutos tilanteissa. Tarvitaan viranomais- ja yhteistyökumppaneiden toimintatapojen ja –prosessien sekä osaamisen kehittämistä.

Tavoitellaan työelämän laadun ja työorganisaatioiden uudistamista osaamisen lisäämisellä mm. työn tuottavuus, työhyvinvointi sekä työturvallisuus huomioiden. Tulee tunnistaa organisaatioille strategisesti tärkeitä työelämän kehittämisen teemoja ja vaikuttavimpia kehittämisen keinoja.

On tarpeen edistää sukupuolten tasa-arvoa ja vähentää segregatiota koulutus- ja työelämässä erityisillä sukupuolten tasa-arvoa edistäville hankkeilla.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Jatkuva oppiminen ja joustavat koulutuspolut

- lisätään yksilöllisten, monimuotoisten ajasta ja paikasta riippumattomien jatkuvan oppimisen koulutuskokonaisuuksien tarjontaa ml. täydennys- ja erikoistumiskoulutukset sekä perustaitojen kehittäminen
- tuetaan tutkintojen ja tutkintojen osien suorittamista sekä edistetään ja kehitetään työelämässä tapahtuvan oppimisen ja ulkomailla suoritettujen tutkintojen tunnustamista ja tunnistamista
- edistetään yrittäjyyttä ja liiketoimintaosaamista osana koulutusta ja työelämää
- tuetaan eri alojen kehittymistä osana ekosysteemejä ja vahvistetaan palvelujen tuotanto-osaamista
- kehitetään jatkuvan oppimisen mahdollistavia koulutusrakenteita ja oppimisympäristöjä sekä oppimista tukevaa pedagogiikkaa
- tuetaan koulutuksen ja työelämän sekä kouluasteiden välisten nivelvaiheiden siirtymien sujuvoittamista
- kehitetään koulutuksen laatua ja tarjontaa mm. älykkään erikoistumisen ja kasvu- ja rakennemuutosalojen tarpeisiin
- tuetaan jatkuvan oppimisen avulla elinkeinorakenteen monipuolistamista ja uudenlaisten palvelurakenteiden syntyä mm. luovaa osaamista hyödyntämällä
- kehitetään, levitetään ja juurrutetaan monialaisia, moniammatillisia ja monikanavaisia ohjaus- ja neuvontapalveluita koulutuksessa ja työelämässä sekä vahvistetaan asiantuntijoiden valmiuksia vastata monimuotoistuvan asiakaskunnan tarpeisiin

Muutostarpeiden ja osaamisen ennakointi työmarkkinoiden tarpeiden pohjalta

- tuetaan osaamistarpeiden ennakointia ja ennakoititiedon hyödyntämistä
- edistetään tutkimus- ja kehittämistoiminnan integroitumista koulutukseen

Työelämän kehittäminen

- edistetään työhyvinvointia ja työssä jaksamista, hyvän työelämän kehittymistä ja työelämän laatua ml. työn ja yksityiselämän yhteensovittaminen ja työyhteisöjen monimuotoisuuden lisääminen
- edistetään toimintatapoja, jotka parantavat samanaikaisesti tuottavuutta ja tuloksellista työn tekemistä sekä työhyvinvointia
- kehitetään mikro- ja pk-yritysten ja muiden organisaatioiden sekä niiden henkilöstön, ml. lukien johtajat, osaamista
- edistetään yritysten muutoskyvykkyyttä neuvonnan, ohjauksen ja verkostojen kautta

Ammatillisen liikkuvuuden ja kohtaannon edistäminen

- parannetaan kohtaantoa ja edistetään ammatillista liikkuvuutta eri palveluja kehittämällä, hyödyntämällä ja yhdistelemällä
- edistetään kansainvälisten osaajien rekrytointia Suomeen ja integroidaan jo maassa olevia yhteistyössä EAKR- ja Talent Boost –toimenpiteiden kanssa
- toteutetaan muutostilanteiden kehittämiskokeiluja, esim. muutosturvan ja työnvälityksen sekä yrityspalvelujen yhteyden tiivistämistä
- kehitetään muutosturvan mittareita sekä palautejärjestelmää

Läpileikkaavat periaatteet

Sosiaalisia innovaatioita syntyy mm. koulutus- ja ohjauspalveluiden rakenteiden ja moniammatillisten ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämisen yhteydessä. Uusia toimintatapoja levitetään ja juurrutetaan pysyviksi käytännöiksi.

Vähähiilisyiden edistämiseksi hyödynnetään uutta osaamista ja modernia teknologiaa, joka synnyttää uusia palveluita, vähentää mm. liikkumistarvetta, muita päästöjä ja jätteiden määrää. Kiinnitetään huomiota vähähiilisyttä, kiertotaloutta ja hiilineutraalisuutta edistäviin aloihin, organisaatioihin ja työmahdollisuuksiin osaamisen kehittämiseksi ja älykkään erikoistumisen valintojen vahvistamiseksi.

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.

Digitaalisuutta hyödynnetään palveluiden kehittämisessä ja uuden osaamisen luomisessa. Parannetaan organisaatioiden henkilöstön, palvelun tarjoajien, opettajien ja opiskelijoiden digitaalisia taitoja. Digitalisaation avulla vähennetään työn ja opiskelun aika- ja paikkasidonnaisuutta. Digitaalisuuden edistämiseksi minimoidaan sen mahdolliset epätasa-arvoa lisäävät vaikutukset.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena hankkeisiin osallistuvien osaaminen vastaa paremmin työelämän ja yhteiskunnan koulutus- ja osaamistarpeisiin. Hankkeissa olleet opiskelijat ovat suorittaneet opintonsa loppuun ja heidän työhön sijoittumisensa on parantunut. Koulutusjärjestelmän joustavuus ja moniammatillinen ohjaus on parantunut ja lisännyt ihmisten mahdollisuuksia päästä tarvitsemaansa koulutukseen ajasta ja paikasta riippumatta, mikä on parantanut heidän työmarkkinatilannettaan. Erityisryhmät saavat tarvitsemansa palvelut sekä työpaikan tukitoimenpiteet siirtyessään koulutuksesta työelämään ja työstä työhön. Eriarvoisuus osaamisessa eri väestöryhmien välillä on vähentynyt.

Osaamistarpeiden ennakointitietoa on hyödynnetty. Tutkimus- ja kehittämistoiminta on aiempaa paremmin integroitu koulutukseen.

Koulutuksen ja työelämän yhteistyötä koulutuksen osuvuuden ja yritysten uusiutumiskyvyn lisäämiseksi on parannettu. Uusia pedagogisia ja digitaalisia opetusmenetelmiä jatkuvaan oppimiseen ja työelämän tarpeisiin on kehitetty, levitetty ja juurrutettu. Koulupudokkuuden, opintojen keskeytymisen ja koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisemiseksi on kehitetty ja levitetty ennaltaehkäiseviä ja varhaisen vaiheen toimenpiteitä. Luovan osaamisen kehittäminen ja hyödyntäminen on vahvistunut. Kulttuuripalvelut vahvistavat sosiaalisesti kestävää yhteiskuntaa.

Organisaatioiden työhyvinvointia ja tuottavuutta on parannettu ja organisaatioiden valmiuksia muutokseen on lisätty. Ammatillista liikkuvuutta on edistetty ja työpaikoille on saatu lisää kansainvälisiä osaajia. Muutosturvan toimintamallia on kehitetty.

Tärkeimmät kohderyhmät [900 / 1 000]

Hankkeitten kohderyhmänä on työikäinen väestö, niin opiskelijat, työssä olevat, työttömät kuin työvoiman ulkopuolellakin olevat. Kohderyhmään kuuluvia henkilöryhmiä ovat mm. ikääntyneet, koulupudokkaat, itsensä työllistäjät, yksinyrittäjät, maahanmuuttajat, romanit ja osatyökykyiset.

Kohderyhmänä ovat yrityksissä ja organisaatioissa työskentelevät työntekijät ja johtajat yksityisellä ja julkisella sektorilla. Kohderyhmänä ovat erilaisissa muutostilanteissa olevat työnantajat ja työntekijät. Kohderyhmiä ovat myös sellaiset työssä olevat henkilöt, joiden tämän hetkinen osaaminen tarvitsee päivytystä tai joiden työelämässä pitempään pysymistä turvataan.

Kohderyhmään kuuluvat järjestöt, yhdistykset, säätiöt, kunnat, kasvatus- ja koulutusorganisaatiot, tutkimuslaitokset, taide- ja kulttuurilaitokset ja muut työelämän ja palveluiden kehittäjät ja niiden henkilökunta.

Kohderyhmät voidaan tarvittaessa rajata tarkemmin alueellisten erityispiirteitten tai valtakunnallisten tarpeitten mukaisesti.

Toimet tasa-arvon, osallisuudet ja syrjimättömyyden edistämiseksi [1 205 / 2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään mm. tasa-arvosuunnittelun avulla. Puretaan työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaista eriytymistä ylläpitäviä rakenteita. Lisätään sukupuolittain eriteltyä tietoa ja tavoitteita hanketoiminnassa. Lisätään organisaatioiden ja yksilöiden tasa-arvo-osaamista, edistetään sukupuolistereotyyppien tunnistamista sekä kehitetään rekrytointikäytäntöjä. Ohjauspalveluissa otetaan käyttöön sukupuolitietoinen ohjaus, jolla helpotetaan koko työvoimapotentialin hyödyntämistä ja siten mm. työvoiman saatavuutta sekä edistetään ihmisten tasa-arvoista kohtamista ja asemaa koulutuksessa ja työmarkkinoilla.

Yhdenvertaisuus huomioidaan palvelujen kehittämisessä ja tarjoamisessa mm. yhdenvertaisuussuunnittelun ja moninaisuuskoulutuksen avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Toiminnassa kehitetään malleja koulutuksen tarjoajien ja työnantajien monimuotoisuusosaamiseen lisäämiseksi. Kaikessa toiminnassa huomioidaan aiheeseen liittyvät kansainväliset sopimukset

Kehitetään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelua, jotta koulutuksessa ja työelämässä voidaan paremmin vastata tasa-arvo- ja yhdenvertaisuushaasteisiin ml. segregatio ja stereotyyppien vaikutukset

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [339 / 2 000]

Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-ohjelma:

Kestävän kaupunkikehittämisen pohjana ovat pääkaupunkiseudun ja sen ulkopuolella olevien yliopistokaupunkien sopimukset innovaatioekosysteemien kehittämiseksi. Malli perustuu kaupunkien ja valtion kumppanuuteen, mutta malli tukee yli aluerajojen tapahtuvaa kehittämistä. ESR-toimet tukevat EAKR-rahoituksella tuettavaa toimintaa.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet (täsmennetään) [1 420 / 2 000]

Kansainvälisellä yhteistyöllä edistetään hyvien käytäntöjen kehittämistä, levittämistä ja juurruttamista. Toimilla edistetään kohderyhmään kuuluvien henkilöiden osaamista koulutukseen ja työelämän kehittämiseen liittyviin osa-alueisiin liittyen.

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Arktisen alueen hauraus on alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa niihin haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmassa ([www-linkki](#)), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavien toimien tulee tukea yhtä tai useampaa toimeenpanosuunnitelman toimea. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Indikaattorit (*täydennetään/täsmennetään*, raportoidaan jokaisen alueluokan osalta) (perustuen neuvoston kompromissiesitykseen)

Tuotosindikaattorit (täydennetään: määriteltävä pääasialliset kohderyhmät, joille asetetaan tavoitteet. Kaikki indikaattorit, joille asetetaan tavoitteet, sisältyvät automaattisesti myös tuuloskehykseen.)

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Toimin- ta- linja	Eri- tyis- tavoite	Ra- hasto	Alueluokka**)	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yk- sikkö	Välita- voite (2024)	Tavoite (2029)
2	4.1.6. (vi)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CO01	<i>Työttömät, mukaan lu- kien pitkäaikaistyöttö- mät*</i>			
				CO02	<i>Pitkäaikaistyöttömät*</i>			
				CO03	<i>Työelämän ulkopuolella olevat*</i>		X	
				CO04	<i>Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinhar- joittajat*</i>		X	
				CO05	<i>Alle 30-vuotiaat*</i>			
				CO06	<i>Yli 54-vuotiaat*</i>			
				CO07	<i>Henkilöt, joilla on ylem- män perusasteen tai sitä vähäisempi koulutus (ISCED 0–2)*</i>			
				CO08	<i>Henkilöt, joilla on kes- kiasteen (ISCED 3) tai keskiasteen jälkeinen (ISCED 4) koulutus*</i>			
				CO09	<i>Henkilöt, joilla on korkea- asteen koulutus (ISCED 5–8)*</i>			
				CO10	<i>Vammaiset**</i>			
				CO11	<i>Kolmannen maan kansa- laiset</i>			
				CO12	<i>Ulkomaalaistaustaiset henkilöt</i>			
				CO13	<i>Vähemmistöt (myös mar- ginalisoituneet yhteisöt kuten romanit)**</i>			
				CO14	<i>Asunnottomat tai asunto- markkinoilta syrjäyty- neet*</i>			
				CO15	<i>Maaseutualueilla asuvat*</i>			
				CO16	<i>Kansallisella, alueelli- sella tai paikallisella ta-</i>		X	

					solla tuettujen viranomaisten tai julkisten palvelujen lukumäärä			
				CO17	Tuettujen mikroyritysten sekä pienten ja keski suurten yritysten (mukaan lukien osuustoiminnalliset ja yhteiskunnalliset yritykset) lukumäärä			

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toiminlinja	Eriytisyta-voite	Rahasto	Alueluokka**)	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]
2	4.1.6 (vi)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CR01	<i>Osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun jättäessään toimen*</i>						
				CR02	<i>Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen*</i>						
				CR03	<i>Osallistujat, jotka saavat ammattipätevyuden jättäessään toimen*</i>				X		
				CR04	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen*</i>				X		
				CR05	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						
				CR06	<i>Osallistujat, joiden työmarkkinatilanne on parantunut kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						
				OK10	Palvelun laatu				X		

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään)

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
2	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.6 (vi)	100	
				105	
				106	
				107	
				108	
				111	
				112	
				113	
				114	
				117	
				130	

Käytettävät koodit:

100 Itsenäisen ammatinharjoittamisen ja yrityksen perustamisen tukeminen

105 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuvaa eriytymistä työmarkkinoilla *[Tarkistetaan lopullinen muotoilu]*

106 Toimenpiteet, joilla edistetään työ- ja yksityiselämän tasapainoa, kuten lasten ja huollettavien henkilöiden hoitopalveluja

107 Toimenpiteet, joilla edistetään tervettä ja asianmukaista työympäristöä ja puututaan terveysriskeihin, myös edistämällä liikuntaa

108 Tuki digitaalisten taitojen kehittämiseen

111 Tuki varhaiskasvatukseen (pois lukien infrastruktuurit)

112 Tuki perusasteen ja keskiasteen koulutukseen

113 Tuki korkea-asteen koulutukseen

114 Tuki aikuiskoulutukseen

117 Toimenpiteet, joilla parannetaan syrjäytyneiden ryhmien, kuten romanien koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia ja edistetään heidän sosiaalista osallisuuttaan

130 Yhteistyön tehostaminen sekä jäsenvaltioissa että sen ulkopuolella olevien kumppanien kanssa

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
2	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.6 (vi)	01	

01 Avustus

02 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: oman pääoman ehtoinen tai oman pääoman luonteinen

03 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: laina

04 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: vakuus

05 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: lisätuki

06 Palkinto

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
2	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.6 (vi)	48	

MUUT LÄHESTYMISTAVAT

41	Lähiöt
42	Kaupungit ja esikaupunkialueet
43	Toiminnalliset kaupunkialueet
44	Vuoristoalueet
45	Saaret ja rannikkoalueet
46	Harvaan asutut alueet
47	Muuntyyppiset kohdealueet
48	Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat (täydennetään)

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
2	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.6 (vi)	01 02 03	

Ilmastonmuutokseen liittyviin tavoitteisiin myönnettävän tuen laskukerroin

TAULUKKO 6: ESR:N TOISSIJAISEN TEEMOJEN KOODIT ESR:N TOISSIJAISET TEEMAT

01	Vihreän osaamisen ja työllisyyden sekä vihreän talouden edistäminen	100 %
02	Digitaalisten taitojen ja työpaikkojen kehittäminen	0 %
03	Tutkimukseen ja innovointiin sekä älykkääseen erikoistumiseen investoiminen	0 %
04	Pieniin ja keskisuuriin yrityksiin (pk-yritykset) investoiminen	0 %
05	Syrjimättömyys	0 %
06	Sukupuolten tasa-arvo	0 %
07	Työmarkkinaosapuolten valmiuksien kehittäminen	0 %
08	Kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden valmiuksien kehittäminen	0 %
09	Ei sovelleta	0 %

2.2.4. Erityistavoite: Yhdenvertaiseen osallisuuteen (ET 4.1.7.)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [7 930 / 8 000]

Tavoitteena on vahvistaa heikoimmassa työmarkkina-asemassa ja suurimmassa huono-osaisuusriskissä olevien henkilöiden aktiivista toimijuutta ja osallisuutta sekä kiinnittymistä koulutukseen ja

työmarkkinoille. Varhainen puuttuminen ja tuki edistävät työttömyys- ja syrjäytymiskierteen katkaisemista sekä ehkäisevät koulunkäynnin tai opiskelun keskeytymistä. Tavoitteena on kohderyhmään kuuluvien terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen, jotta heillä olisi riittävät voimavarat pyrkiä aktiivisesti parantamaan omaa ja tarvittaessa myös läheistensä elämäntilannetta.

Vaikeimmin työllistyvien työllistymisen tueksi on tarpeen lisätä tuetun työllistymisen menetelmien käyttöä ja vaikuttavien toimintamallien juurruttamista. Tarvitaan toimia, joiden tuella mielenterveyden häiriöitä ja päihdehäiriöitä sairastavilla on mahdollisuus osallistua opintoihin ja työhön. Työttömien työkyvyn tuen palvelujen ja kuntoutuksen saatavuutta ja laatua on tarpeen parantaa. Tavoitteena on nivoa monialaiset hyvinvointi-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalvelut tiiviisti työllisyys- ja koulutuspalveluihin. Näin varmistetaan, että yksilön palvelupolku ei katkea ja että hänellä on mahdollisuus hyödyntää yhteiskunnan ja muiden hankkeiden tarjoamia palveluita mahdollisimman oikea-aikaisesti ja täysipainoisesti.

Tavoitteena on parantaa nuorten, työikäisten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten osaamista, keskinäistä yhteistyötä ja verkostotyöskentelyn osaamista. Ylisukupolvista syrjäytymistä ehkäistään tukemalla perheitä ja edistämällä vanhempien työelämään osallistumista. Nuoria tuetaan opinto- ja työelämäpolulle kokonaisvaltaisesti ja heidän toimintakykyään ja -valmiuksiaan vahvistetaan esim. psykososiaalisin keinoin.

Yhdenvertaisuutta on tarpeen edistää turvaamalla vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja lisäämällä maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen osallisuutta. Tavoitteena on kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien (esim. rikosseuraamusasiakkaat, asunnottomat, päihteiden käyttäjät, mielenterveyskuntoutujat, tulottomat) asumisen, hyvinvoinnin ja osallisuuden tukeminen. Palveluja (esim. työvoimapalvelut, terveydenhuolto, koulutus) tulee kehittää siten, että ne ovat kaikille sopivia, esteettömiä ja saavutettavia.

Palveluissa on tarpeen entistä paremmin huomioida palvelun käyttäjän ja tarvittaessa hänen läheistensä erityistarpeet. Tämä voi sisältää mm. omakielisen ohjauksen, uudenlaisten yhteiskuntaan kiinnittymistoimien ja hyvien yhteiskuntasuhteiden edistämistä. Tavoitteena on kehittää ja tehdä tiivistä yhteistyötä julkisen, kolmannen ja neljännen sektorin sekä yritysten kanssa sekä kehittää monitoimijaisia strategiseen kumppanuuteen perustuvia toimintamalleja. Toimissa hyödynnetään kokemusasiantuntijoita ja vertaistukea sekä kohderyhmää edustavien tahojen asiantuntemusta.

On tarpeen kehittää kansalaistoimijalähtöisiä ja muita toimintamalleja. Tavoitteena on lisätä alueiden yhteisöllistä hyvinvointia toimilla, jotka tähtäävät yksinäisyyden vähentämiseen ja yhdessä tekemiseen. On tarpeen kehittää helposti saavutettavia, monipuolisia, arkiympäristöihin tuotavia palveluita erityisesti yhteiskunnallisen ja kulttuurisen asemansa tai muun haavoittuvuuden vuoksi vaikeassa asemassa oleville ihmisille, joita on muutoin vaikea tavoittaa.

Tavoitteena on tiivistää yhteistyötä työnantajien kanssa, jotta voidaan esim. erilaisten työpaikalla tapahtuvien valmennus- ja kuntoutustoimien avulla tukea työllistymistä. On tarpeen vahvistaa polkuja työtoiminnasta työhön avoimille työmarkkinoille ja koulutukseen sekä rakentaa työmarkkinoita, jotka tarjoavat työllistymisen mahdollisuuksia työelämän ulkopuolella oleville ryhmille.

Sukupuolinäkökulman huomioiminen kaikissa syrjäytymistä ehkäisevissä ja osallisuutta edistävissä toimissa varmistaa tasa-arvon toteutumista ja lisää toimien vaikuttavuutta

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö

Yhtäläisten mahdollisuuksien ja osallisuuden edistäminen

- tuetaan monipuolisin keinoin kaikkein heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden kiinnittymistä yhteiskuntaan, koulutukseen ja työmarkkinoille sekä torjutaan huono-osaisuutta ja syrjäytymistä

- lisätään eri väestöryhmien vuorovaikutusta
- yksinäisten ja riippuvuus- ja/tai työ- ja toimintakyvyn haasteiden kanssa kamppailevien hyvinvointia lisätään mm. yhteisöllisin ja kuntouttavin toimenpitein
- edistetään vammaisten henkilöiden, etnisten vähemmistöjen ja muiden heikommassa asemassa olevien väestöryhmien oikeuksien toteutumista
- kehitetään kansalaistoimijalähtöistä toimintaa ja yhteisöllisiä palveluita sekä edistetään vähemmistö- ja erityisryhmien osallistumista päätöksentekoon ja palveluiden suunnitteluun
- hyödynnetään kulttuuri- ja liikuntapalveluja osallisuuden, hyvinvoinnin ja työllisyyden edistämässä

Työllistymismahdollisuuksien parantaminen

- parannetaan heikoimmassa asemassa olevien valmiuksia päästä koulutukseen ja työmarkkinoille
- rakennetaan osallistavia työmarkkinoita, lisätään tuetun työllistymisen menetelmien käyttöä ja vaikuttavuutta sekä kehitetään työtoiminnan sisältöjä

Palveluiden kehittäminen

- kehitetään, levitetään ja juurrutetaan monialaisia, oikea-aikaisia, saavutettavia ja katkeamattomia hyvinvointi-, sosiaali-, terveys-, kuntoutus- koulutus- ja työllisyyspalveluita ja kehitetään mm. perhe- ja nuorisotyön menetelmiä ja verkostomaista työtettä
- edistetään kolmannen ja neljännen sektorin ja viranomaisten välistä kumppanuutta, yhteistyötä ja osaamista heikoimmassa asemassa olevien ryhmien palveluiden ja yhteiskuntaan kiinnittymisen parantamiseksi
- kehitetään tuloksellisia mm. sosiaalisen kuntoutuksen ja päihdekuntoutuksen toimintamalleja työikäisille samoin kuin työ- ja toimintakyvyn palveluja
- kehitetään sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden osaamista sosiaali- ja terveysalalla, jotta voidaan paremmin vastata tasa-arvo- ja yhdenvertaisuushaasteisiin

Läpileikkaavat periaatteet

Sosiaalisia innovaatioita syntyy syrjäytymistä ehkäisevien ja osallisuutta edistävien rakenteiden ja moniammatillisten ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämisen yhteydessä. Uusia toimintatapoja levitetään ja juurrutetaan pysyviksi käytännöiksi.

Vähähiilisyiden edistäminen huomioidaan hanketoiminnassa hyödyntämällä modernia teknologiaa, joka vähentää mm. liikkumistarvetta, muita päästöjä ja jätteen määrää. Osallisuuden edistämässä kiinnitetään huomiota vähähiilisyttä, kiertotaloutta ja hiilineutraalisuutta edistäviin toimiin ja organisaatioihin kohderyhmän tietoisuuden ja kiinnostuksen herättämiseksi.

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.

Digitaalisuutta hyödynnetään ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämisessä paikkariippumattomuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi. Samalla parannetaan niin palvelun tarjoajien kuin kohderyhmänkin digiosaamista. Myös kohderyhmän osallisuuden ja yhteisöllisyyden tukemisessa hyödynnetään digitaalisuutta. Digitaalisuuden edistämässä huomioidaan kohderyhmän erilaiset edellytykset hyödyntää digitaalisuutta. Torjutaan digisyrjäytymistä ja tunnistetaan sitä edistävät tekijät.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena hankkeisiin osallistuneiden työttömien ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten ja työikäisten hyvinvointi, osallisuus, yhdenvertaisuus, työ- ja toimintakyky, aktiivinen toimijuus ja osaaminen ovat parantuneet ja he ovat sen myötä siirtyneet koulutukseen tai työhön tai sille johtavalle polulle. Eri väestöryhmien (ml. sukupuoli) väliset, sekä alueelliset terveys- ja hyvinvointierot ovat kaventuneet. Hankkeilla on torjuttu huono-osaisuutta, ylisukupolvista köyhyyttä ja syrjäytymistä.

Työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella olevien ja erityistä tukea tarvitsevien ryhmien tukemiseksi työllistymisessä ja työssä pysymisessä on kehitetty uusia keinoja ja toimintamalleja. Monitoimijaiset, sektori- ja organisaatorajat ylittävät palvelujärjestelmät toimivat saumattomasti ja oikea-aikaisesti sekä tukevat ammattilaisten yhteistyötä. Kolmannen ja neljännen sektorin toimijat ja vertaistukea tarjoavat henkilöt osallistuvat palvelujärjestelmiin ja työllistämis- ja kehittämistoimintaan. Perheiden aikuisten tukemiseksi sekä perheiden parissa työskentelevien osaamisen ja tietoisuuden lisäämiseksi kehitetyt toimet auttavat myös lapsia.

Työmarkkinat ovat aiempaa osallistavampia ja tarjoavat työllistymisen mahdollisuuksia heikossa työmarkkina-asemassa oleville henkilöille. Tuloksena on laadukkaiden ja monipuolisten matalan kynnyksen työ- ja toimintapaikkojen lisääntyminen.

Tärkeimmät kohderyhmät [767/ 1 000]

Työmarkkinoiden näkökulmasta heikoimmassa asemassa olevat henkilöt, sisältäen vähemmistöt ja erityisryhmät, joiden yhteiskunnallista osallisuutta halutaan edistää. Kohderyhmään kuuluvat työmarkkinoille heikosti integroituneiksi tunnistettavat henkilöryhmät kuten ikääntyneet, koulupudokkaat, maahanmuuttajat, romanit ja osatyökykyiset. Kohderyhmään kuuluvat syrjäytymisvaarassa olevat henkilöt riippumatta heidän aiemmasta koulutus- ja työhistoriastaan tai sen puutteesta ja välillisesti myös esim. heidän läheisensä.

Kohderyhmään kuuluvat myös monialaisten hyvinvointi-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutus- sekä neuvontapalveluiden tarjoajat ja niiden johto ja henkilöstö, joiden yhteistyötä ja osaamista halutaan kehittää.

Kohderyhmät voidaan tarvittaessa rajata tarkemmin alueellisten erityispiirteitten tai valtakunnallisten tarpeitten mukaisesti.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [1 216/ 2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään mm. tasa-arvosuunnittelun keinoin. Puretaan työ- ja koulutuksen segregatiota ylläpitäviä rakenteita. Lisätään sukupuolittietoisia menetelmiä ohjaus- ja muissa palveluissa ja tiedostetaan mahdolliset syrjäytymiseen vaikuttavat sukupuoleen liittyvät tekijät. Kehitetään sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden osaamista, jotta voidaan paremmin vastata tasa-arvo- ja yhdenvertaisuushaasteisiin.

Osallisuutta edistetään lisäämällä kansalaisten aktiivisuutta, sosiaalista pääomaa ja yhteisöllisyyttä. Kehittämistarpeet lähtevät paikalliselta tasolta ja toimeenpanossa osallistetaan alueen asukkaita ja muita toimijoita. Toimintaa rahoitetaan alueilla, joilla ei rahoiteta maaseutu- tai kalatalousrahastoista paikallista kehittämistä.

Yhdenvertaisuus huomioidaan palvelujen kehittämisessä ja tarjoamisessa. Toiminnassa otetaan huomioon kunkin kohderyhmän erityistarpeet ja kulttuuritietoinen ohjaus. Palveluissa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi koulutuksessa ja työmarkkinoilla tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Toiminnassa kehitetään menetelmiä syrjinnän vähentämiseksi yhteiskunnassa ja eri vähemmistöjen yhdenvertaisuuden lisäämiseksi. Kaikessa toiminnassa huomioidaan aiheeseen liittyvät kansainväliset sopimukset

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu [/ 2 000]

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet (täydennetään) [1 133 / 2 000]

Kansainvälistä yhteistyötä lisäämällä edistetään hyvien käytäntöjen kehittämistä, levittämistä ja juurruttamista. Toimilla edistetään kohderyhmään kuuluvien henkilöiden osallisuutta, työllistymistä ja koulutukseen osallistumista.

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Pohjoisen arktisen alueen hauraus on alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä.

Itämeren alueen strategian (EUSBSR) tavoitteena on vastata alueen jäsenvaltioiden yhteisiin haasteisiin. Kehittämisen painopisteet on kuvattu strategian toimenpideohjelmassa ([linkki](#)). Sen puitteissa tehtävää kansainvälistä yhteistyötä voidaan toteuttaa temaattisten, pitkäkestoisten hankekokonaisuuksien avulla, jotka kokoavat eri puolilta yhteen toimijoita ja rahoitusta. Ohjelmakauden aikana voidaan järjestää Itämeren alueen jäsenmaissa synkronoituja hankehakuja. Myös yksittäiset hankkeet voivat tukea strategian tavoitteita.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Indikaattorit (*täydennetään/täsmennetään*) (perustuen neuvoston kompromissiesitykseen)

Tuotosindikaattorit (*täydennetään: määriteltävä pääasialliset kohderyhmät, joille asetetaan tavoitteet. Kaikki indikaattorit, joille asetetaan tavoitteet, sisältyvät automaattisesti myös tuuloskehykseen.*)

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Toimin- ta- linja	Eri- tyis- tavoite	Ra- hasto	Alueluokka**)	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yksikkö	Välita- voite (2024)	Tavoite (2029)
2	4.1.7. (vii)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CO01	<i>Työttömät, mukaan lu- kien pitkäaikaistyöttömät*</i>			
				CO02	<i>Pitkäaikaistyöttömät*</i>		X	
				CO03	<i>Työelämän ulkopuolella olevat*</i>		X	
				CO04	<i>Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoit- tajat*</i>			
				CO05	<i>Alle 30-vuotiaat*</i>			
				CO06	<i>Yli 54-vuotiaat*</i>			
				CO07	<i>Henkilöt, joilla on ylem- män perusasteen tai sitä vähäisempi koulutus (ISCED 0–2)*</i>			
				CO08	<i>Henkilöt, joilla on kes- kiasteen (ISCED 3) tai keskiasteen jälkeinen (ISCED 4) koulutus*</i>			
				CO09	<i>Henkilöt, joilla on korkea- asteen koulutus (ISCED 5–8)*</i>			
				CO10	<i>Vammaiset**</i>			

				CO11	<i>Kolmannen maan kansalaiset</i>						
				CO12	<i>Ulkomaalaistaustaiset henkilöt</i>						
				CO13	<i>Vähemmistöt (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit)**</i>						
				CO14	<i>Asunnottomat tai asunto-markkinoilta syrjäytyneet*</i>						
				CO15	<i>Maaseutualueilla asuvat*</i>						
				CO16	Kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla tuettujen viranomaisten tai julkisten palvelujen lukumäärä			X			
				CO17	Tuettujen mikroyritysten sekä pienten ja keski suurten yritysten (mukaan lukien osuustoiminnalliset ja yhteiskunnalliset yritykset) lukumäärä						

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimin- ta- linja	Eri- tyis- ta- voite	Ra- hasto	Alueluokka**)	Tun- nus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yk- sikkö	Pe- rus- taso tai vii- tearvo	Viite- vuosi	Ta- voite (2029)	Tie- to- lähde [200]	Huo- mau- tuk- set [200]
2	4.1.7 (vi)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CR01	<i>Osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun jättäessään toimen*</i>				X		
				CR02	<i>Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen*</i>				X		
				CR03	<i>Osallistujat, jotka saavat ammattipätevyyden jättäessään toimen*</i>						
				CR04	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen*</i>				X		
				CR05	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						

				CR06	Osallistujat, joiden työmarkkinatilanne on parantunut kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*						
				OK10	Palvelun laatu				X		

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään)

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Eryytystavoite	Koodi	Määrä (euroa)
2	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.7 (vii)	105	
				108	
				115	
				116	
				117	
				120	
				130	

Käytettävät koodit:

105 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuvaa eriytymistä työmarkkinoilla [*Tarkistetaan lopullinen muotoilu*]

108 Tuki digitaalisten taitojen kehittämiseen

115 Toimenpiteet, joilla edistetään yhtäläisiä mahdollisuuksia ja aktiivista osallistumista yhteiskunnan toimintaan

116 Keinot heikommassa asemassa olevien henkilöiden yhteiskuntaan integroimiseksi ja uudelleen työllistämiseksi

117 Toimenpiteet, joilla parannetaan syrjäytyneiden ryhmien, kuten romanien, koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia ja edistetään heidän sosiaalista osallisuuttaan

120 Toimenpiteet kolmansien maiden kansalaisten integroimiseksi yhteiskuntaan

130 Yhteistyön tehostaminen sekä jäsenvaltioissa että sen ulkopuolella olevien kumppanien kanssa

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Eryytystavoite	Koodi	Määrä (euroa)
2	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.7 (vii)	01	

01

Avustus

02

Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: oman pääoman ehtoinen tai oman pääoman luonteinen

03	Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: laina
04	Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: vakuus
05	Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: lisätuki
06	Palkinto

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
2	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.7 (vi)	48	

MUUT LÄHESTYMISTAVAT 2

41	Lähiöt
42	Kaupungit ja esikaupunkialueet
43	Toiminnalliset kaupunkialueet
44	Vuoristoalueet
45	Saaret ja rannikkoalueet
46	Harvaan asutut alueet
47	Muuntyyppiset kohdealueet
48	Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat (täydennetään)

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
2	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.7 (vii)	09	

Ilmastomuutokseen liittyviin tavoitteisiin myönnettävän tuen laskukerroin

TAULUKKO 6: ESR:N TOISSIJAISET TEEMOJEN KOODIT ESR:N TOISSIJAISET TEEMAT

01	Vihreän osaamisen ja työllisyyden sekä vihreän talouden edistäminen	100 %
02	Digitaalisten taitojen ja työpaikkojen kehittäminen	0 %
03	Tutkimukseen ja innovointiin sekä älykkääseen erikoistumiseen investoiminen	0 %
04	Pieniin ja keskisuuriin yrityksiin (pk-yritykset) investoiminen	0 %
05	Syrjimättömyys	0 %
06	Sukupuolten tasa-arvo	0 %
07	Työmarkkinaosapuolten valmiuksien kehittäminen	0 %
08	Kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden valmiuksien kehittäminen	0 %
09	Ei sovelleta	0 %

2.3. ESR-toimintalinja: Aineellisen puutteen torjuminen

	Tämä on maakohtaisiin suosituksiin liittyvä toimintalinja
	Tämä on nuoristyöllisyyteen liittyvä toimintalinja

	Tämä on innovatiivisiin toimiin liittyvä toimintalinja
X	~~[This is a priority dedicated to addressing material deprivation support to the most deprived under the specific objective set out in point (xi) of Article 4(1) of the ESF+ regulation] **~~
	~~[This is a priority dedicated to addressing material deprivation support to the most deprived under the specific objective set out in point (x) of Article 4(1) of the ESF+ regulation]~~

(täydennetään myöhemmin)

Suomessa eri ruoka-aputoimijat ovat verkostoituneet aiempaa paremmin ja toiminta on siten myös aiempaa organisoidumpaa. Ohjelmakaudella 2021-2027 kohdennetaan EU:n vähävaraisimmille suunnattu apu niille, joille sen vaikuttavuus arvioidaan parhaimmaksi. Rajatulle kohdejoukolle pääasiassa työikäistä väestöä tarjotaan ruoka- ja muuta materiaalista apua, jolla osittain helpotetaan heidän arkielämäänsä. Avun jakamisen ohessa lisätään kohdejoukon sosiaalista osallisuutta sekä tietoisuutta heidän elämänsä muiden osa-alueiden vahvistamismahdollisuuksista. Toiminnalla lisätään kohdejoukon tietoisuutta mahdollisuuksista hyödyntää muita julkisia ja vapaaehtoisjärjestöjen tarjoamia palveluita mm. hävikkiruuan ja materiaallisen tuen saamisessa, velkaneuvonnasta, terveydenhuollosta, sosiaaliavusta ja erilaisista mm. rakenerahastojen osarahoittamista kehittämissä hankkeista.

Pääasialliset kohderyhmät [2 000] (täydennetään)

Kuvaus kansallisista tai alueellisista tukiohjelmista [2 000] (täydennetään)

Toimien valintaperusteet [4 000] (täydennetään)

Indikaattorit

1) Tuotosindikaattorit

- a) Jaettujen elintarvikkeiden ja tavaroiden rahallinen kokonaisarvo
 i) elintarvikeavun kokonaisarvo
 ia) lapsille tarkoitettujen elintarvikkeiden rahallinen kokonaisarvo
 ib) asunnottomille tarkoitettujen elintarvikkeiden rahallinen kokonaisarvo
 ic) muille kohderyhmille tarkoitettujen elintarvikkeiden rahallinen kokonaisarvo
 ii) jaettujen tavaroiden kokonaisarvo
 iia) lapsille tarkoitettujen tavaroiden rahallinen kokonaisarvo
 iib) asunnottomille tarkoitettujen tavaroiden rahallinen kokonaisarvo
 iic) muille kohderyhmille tarkoitettujen tavaroiden rahallinen kokonaisarvo
 b) Jaetun elintarvikeavun kokonaismäärä (tonnia)
 josta:
 (a) niiden elintarvikkeiden osuus, joiden osalta ohjelmasta maksettiin vain kuljetus, jakelu ja varastointi (%)
 (b) ESR+:sta yhteisrahoitettujen elintarvikkeiden osuus edunsaajille jaettujen elintarvikkeiden kokonaismäärästä (%)

3) Yhteiset tulosindikaattorit

- Elintarvikeavun loppukäyttäjien lukumäärä
 - alle 18-vuotiaiden lasten lukumäärä
 - 18–29-vuotiaiden nuorten lukumäärä
 - yli 54-vuotiaiden loppukäyttäjien lukumäärä
 - vammaisten loppukäyttäjien lukumäärä
 - ulkomaalaistaustaisten ja vähemmistöihin kuuluvien (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit) loppukäyttäjien lukumäärä

- asunnottomien tai asuntomarkkinoilta syrjäytyneiden loppukäyttäjien lukumäärä.
- Aineellisen avun loppukäyttäjien lukumäärä
- alle 18-vuotiaiden lasten lukumäärä
- 18–29-vuotiaiden nuorten lukumäärä
- yli 54-vuotiaiden loppukäyttäjien lukumäärä
- vammaisten loppukäyttäjien lukumäärä
- kolmansien maiden kansalaisten lukumäärä
- ulkomaalaistaustaisten ja vähemmistöihin kuuluvien (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit) loppukäyttäjien lukumäärä
- asunnottomien tai asuntomarkkinoilta syrjäytyneiden loppukäyttäjien lukumäärä

2.4.JTF. Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston toimintalinja

(täydennetään myöhemmin)

2.5.T. Teknisen tuen toimintalinja

(täydennetään myöhemmin)

3. Rahoitussuunnitelma

(täydennetään myöhemmin)

3.A Siirrot ja maksusuudet

Taulukko x: Rahoitusosuudet InvestEU-ohjelmaan

Taulukko x: Siirrot välineisiin, joita hallinnoidaan suoraan tai välillisesti

Taulukko x: Yhteistyössä hallinnoitavien rahastojen väliset siirrot

3.1 Määrärahat vuosittain

3.2 Kokonaismäärärahat rahastoittain ja kansallinen yhteisrahoitus

Taulukko x: Kokonaismäärärahat rahastoittain ja kansallinen yhteisrahoitus

4. Mahdollistavat edellytykset (toimitetaan erillisenä liitetiedostona)

5. Ohjelmasta vastaavat viranomaiset

Taulukko 13: Ohjelmasta vastaavat viranomaiset *(Alueiden kehittämistä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan rahastoja koskevan lainsäädännön uudistamisen valmisteluaineiston mukaisesti)*

Ohjelmasta vastaavat viranomaiset	Laitoksen nimi [500]	Yhteyshenkilön nimi [200]	Sähköposti [200]
Hallintoviranomainen	TEM		
Tarkastusviranomainen	VM		

Elin, joka ottaa vastaan komission suorittamia maksuja	TEM		
--	-----	--	--

6. Kumppanuus

(7 495 /10 000)

Kumppanuusrakenteet ohjelmatyössä

Alueiden kehittämistä ja rakennerahastotoimintaa säättävä lainsäädäntö (Laki alueiden kehittämistä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoimisesta 7/2014) määrää työ- ja elinkeinoministeriön 2014–2020 ohjelmakauden Suomen hallintoviranomaisena valmisteluvastuuseen rakennerahasto-ohjelman osalta. Rakennerahasto-ohjelman valmistelua varten perustettiin Koheesio 2021+ työryhmä. Työryhmän muodostivat työ- ja elinkeinoministeriön johdolla seuraavat valtion hallinnon organisaatiotahot sekä aluekehitysviranomaistahot: opetus- ja kulttuuriministeriö, valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset sekä maakunnan liitot ja edustajat suurista kaupungeista ja seutukaupungeista. Työryhmän työhön osallistuvia kumppanuustahoja ovat Kuntaliitto, Keskuskauppakamari, SAK, AKAVA, STTK, EK, MTK, Suomen yrittäjät ry, Sosiaali ja terveys Soste ry ja Suomen luonnonsuojeluliitto. Kumppanit ovat mukana komission delegoidun asetuksen (EU) n:o 240/2014 Euroopan rakenne- ja investointirahastoissa harjoitettavaa kumppanuutta koskevista eurooppalaisista käytännestäännöistä mukaisesti valmistelussa, joka kohdistuu mm. tarpeiden analysointiin ja yksilöintiin, painopistealueiden määrittelyyn ja valintaan ml. niihin liittyvät erityistavoitteet, rahoitukseen jakamiseen ja indikaattorien määrittelyyn.

Valtioneuvoston nimeämä alueellisen uudistumisen neuvottelukunta (AUNE) käsitteli rakennerahasto-ohjelman ja kumppanuussopimuksen valmistelua. Työryhmä toimi neuvottelukunnan jaostona. AUNE:ssa on ministeriöiden, ELY-keskusten ja maakunnan liittojen lisäksi tärkeimpien työmarkkina- ja elinkeinojärjestöjen, Kuntaliiton ja erikokoisten kuntien edustus. Ohjelman valmistelua on käsitelty myös ohjelmakauden 2014–2020 toimenpideohjelmien seurantakomiteoissa, joiden jäsenistössä on edustettuina kumppanit.

Koheesio 2021+ työryhmä ja Alueellisen uudistumisen neuvottelukunta ovat olleet keskeiset valmistelufoorumit, joissa eri tahot ml. talous- ja sosiaalipartnerijärjestöt ja sidosryhmät ovat keskustelleet rakennerahasto-ohjelman sisällöistä, arviointihavainnoista, painopistevalinnoista ja muista rakennerahasto-ohjelmaan liittyvistä kysymyksistä. Järjestökumppanit ovat vaikuttaneet kannaltaan keskeisten sisältökokonaisuuksien työstöön. Koheesio 202+ työryhmän työskentelyn lisäksi TEM on järjestänyt valmistelua tukevia ja koordinoivia työkokouksia erityisesti ELY-keskusten ja maakunnan liittojen kanssa, fokuoituja työpajoja (mm. tasa-arvo, erityistavoitteet, indikaattorit) ja muita keskusteluja eri tahojen kanssa (ml. esittelyt sidosryhmissä ja erilliset kuulemiset). TEM on julkaissut keskeisen valmistelua tukevan materiaalin verkkopalvelussaan.

Kumppanuusperiaate valmistelussa

Rakennerahasto-ohjelman valmistelua ohjaa sekä suomalainen hallintoperinne, joka korostaa kuulemistä, että voimassa oleva alueiden kehittämistä ja rakennerahastotoimintaa säättävä lainsäädäntö, jossa on määritelty kumppaneiden osallistumisesta EU:n rakennerahasto-ohjelmien valmisteluun ja toteutukseen. Alueiden kehittämistä ja rakennerahastotoimintaa koskevissa säädöksissä todetaan, että ohjelmia valmistellaan yhteistyössä. TEM on neuvotellut erikseen rakennerahasto-ohjelmasta saamelaiden edustajan kanssa 16.1.2020. Ohjelman valmisteluprosessissa on ollut mukana sukupuolten välisen tasa-arvon asiantuntijoita sekä ympäristöhallinnon asiantuntijoita.

Alueiden valmistelussa kumppanuusperiaatetta on toteutettu sekä maakunnan yhteistyöryhmien (MYR) ja MYR-sihteeristöjen, maakuntahallitusten ja -valtuustojen, sidosryhmätilaisuuksien, alueellisten valmisteluryhmien sekä avoimien kuulemis- ja keskustelutilaisuuksien kautta. Ohjelmaluonnosta on voinut kommentoida myös sidosryhmille kohdennettujen verkkokyselyjen yhteydessä. MYR:ssä on edustettuna maakunnan liitto ja sen jäsenkunnat, ohjelmaa rahoittavat valtion viranomaiset sekä alueen kehittämisen kannalta keskeiset tahot, kuten työmarkkina- ja elinkeinojärjestöt, sekä muut kansalaisyhteiskuntaa edustavat tai ympäristöjärjestöt ja sukupuolten tasa-arvoa edistävät järjestöt. Mahdollisuus tiedonsaantiin ja vaikuttamiseen on toteutunut myös maakunnallisten ja suuralueittaisten kuulemis- ja informaatiotilaisuuksien kautta. Tilaisuuksissa on ollut mukana kuntien, järjestöjen, koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden, kehittämissyhtiöiden, teknologiakeskusten sekä elinkeino- ja yrityselämän edustajia.

Ohjelman valtakunnallisen toiminnan valmistelussa kumppanien kuuleminen on toteutunut sekä Koheesio 2021+ työryhmän työskentelyn, että erikseen järjestetyn valtioneuvoston yhteistyöverkoston myötä. TEM on järjestänyt keskustelutilaisuuksia ministeriöille ja alueiden edustajille sekä valtakunnallisen toiminnan sisällöstä, että hallinnosta. Valtakunnallista toimintaa on käsitelty myös kumppanuustyöryhmänä toimivassa Koheesio 2021+ työryhmässä.

Valmistelu alkuvaiheessa järjestettiin avoin verkkokuuleminen, joka avulla saatiin laajasti eri toimijoiden näkemyksiä ohjelmatyön valmisteluryhmän laatimiin keskeisiin toimintaympäristön haasteisiin. Kansalaisten ja sidosryhmien ohjelman valmisteluun osallistamisesta huolehditaan myös SOVA-prosessin kautta.

(täydennetään myöhemmin valmistelun edetessä:

Ohjelman julkinen kuuleminen järjestettiin samanaikaisesti SOVA-lain mukaisen kuulemismenettelyn kanssa (xx). Lausuntopyyntö kohdistettiin erillisellä kirjeellä mm. kaikille ministeriöille, ELY-keskuksille, maakunnan liitoille sekä alueellisen uudistumisen neuvottelukunnassa edustettuina oleville järjestöille sekä saamelaiskäräjille. Lisäksi julkisesta kuulemisesta ilmoitettiin (xx), sosiaalisessa mediassa ja ministeriön Internet-sivuilla. Ohjelmasta jätettiin yhteensä (xx lausuntoa). Ohjelmien julkisten kuulemisten vaikutus ja saadun palautteen huomioiminen...)

SOVA-menettely

Manner-Suomen rakennerahasto-ohjelman ympäristövaikutusten arvioinnista vastaa työ- ja elinkeinoministeriö. Yleisöllä ja viranomaisilla on ollut mahdollisuus esittää mielipiteensä ja vaikuttaa ohjelman ja ympäristöarvioinnin suunnitteluun sen aloitusvaiheessa ja arvioinnin aikana. Valtioneuvoston linjattua 27.11.2019 ohjelmavalmistelun sisällölliset painopisteet julkaistiin 29.11.2019 ilmoitus Manner-Suomen rakennerahasto-ohjelman 2021–2027 valmistelun ja siihen liittyvän ympäristöarvioinnin aloittamisesta sekä käynnistettiin ympäristöviranomaisten kuuleminen ympäristöselostuksen sisällöstä (29.11.-31.12.2019). Osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) mukaisesti ohjelmasta laadittiin valmistelun yhteydessä ympäristöselostus (laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista 200/2005 sekä sitä täydentävä valtioneuvoston asetus 347/2005. Ympäristöselostuksen laadinnasta vastasi Gaia Consulting oy.

(täydennetään myöhemmin valmistelun edetessä: Yleisölle annettiin mahdollisuus esittää mielipiteitä ohjelmaluonnoksen sekä siitä laaditun ympäristöselostuksen sisällöstä (xx). Kuulemisesta ilmoitettiin (xx). Kuulemisaineisto oli nähtävillä työ- ja elinkeinoministeriön internet-sivuilla. Lisäksi ohjelmaluonnoksen osalta pyydettiin erikseen lausunnot keskeisiltä viranomaisilta ja järjestötahoilta.)

Kumppanuusperiaate ohjelman toteutuksessa

Ohjelman toteutuksen kannalta oleelliset järjestöt ja muut sidosryhmät osallistuvat ohjelman toimeenpanoon, seurantaan ja arviointiin valtakunnallisella tasolla seurantakomiteatyöskentelyssä ja alueellisella tasolla maakuntien yhteistyöryhmien työskentelyssä. Ohjelman seurantakomitean työskentelyllä tuetaan vahvasti kumppanusperiaatteen toteutumista ja se tuo lisäarvoa ohjelmatyöhön. Maakunnan yhteistyöryhmät ovat keskeinen kumppanuuselin alueilla

Järjestö- ja sidosryhmäkumppanien aktiivinen osallistuminen ohjelmaan liittyvään viestintään ja sen suunnitteluun järjestetään osana TEM:n vetämää rakennerahastoviestinnän yhteistyötä. Hallintoviranomaisen viestintäverkostossa kumppanuustahoilla on ollut ja on tulevallakin kaudella tärkeä rooli. Välittävänä toimieliminä toimivat viranomaiset ohjaavat ja neuvovat toimijoita rahoituksen hakemisessa ja hankkeiden toteutuksessa mm. huomioiden pienten järjestöjen ja toimijoiden tarpeet.

Myös hankkeiden ohjausryhmät omalta osaltaan ovat kumppanuutta.

7. Viestintä ja näkyvyys

[3 669/4 500]

Innovatiivinen ja hiilineutraali Suomi, työllisyys, osaavuus ja osallistavuus sekä aineellisen puutteen torjuminen ovat viestinnän painopisteet. Ydinviestinä on tuloksellisuus ja vaikuttavuus. Hallintoviranomainen viestii rahoitusmahdollisuuksista potentiaalisille hakijoille sekä tarjoaa viestintävälineitä ja mallipohjia hanketoimijoille. Hallintoviranomainen vastaa suurelle yleisölle suunnatusta viestinnästä, jossa keskeistä on saavutetut tulokset ja EU:n lisäarvo tavoitteiden toteutumisessa.

Hallintoviranomainen tekee vuosittaisen viestintäsuunnitelman ja raportoi sen toteutumisesta seurantakomitealle. Viestinnässä seurataan nettisivujen ja sosiaalisen median kanavien käyttäjämääriä ja keskusteluihin osallistumista. Viestintätoimista voidaan järjestää arviointi. Hallintoviranomainen julkaisee luettelon tuensaajista rakennerahastojen tietojärjestelmässä suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

Viestinnän keskeiset kohderyhmät ovat rahoituksen hakijat, hanketoimijat, suuri yleisö, media, poliittiset vaikuttajat, yhteistyökumppanit sekä viranomaiset. Kohderyhmiä ovat pk- ja mikroyritykset, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, kehittämissyhtiöt, kunnat ja kaupungit, yhdistykset, säätiöt, työikäinen väestö ja syrjäytymisvaarassa olevat henkilöt.

Pääasiallinen viestintäväline on rakennerahastot.fi verkkopalvelu. Sosiaalisen median kanavista käytössä ovat Facebook, Twitter ja YouTube hanke- ja yleisöviestintään. Google-tilillä on viranomaisten sisäiseen viestintään Google Drive tiedostojen ja kuvien jakamiseen. Hallintoviranomaisen videot ja yhteistyötahojen videot ovat rakennerahastot.fi YouTube-kanavalla. Sosiaalisessa mediassa järjestetään teemakampanjoita. Keskeisistä teemoista voidaan tehdä sähköisiä julkaisuja. Verkkopalvelussa ja sosiaalisen median kanavilla huomioidaan saavutettavuusvaatimukset. Petostietoisuus ja petosten nollatoleranssi ovat osana hallintoviranomaisen suurelle yleisölle kohdennettua viestintää. Hallintoviranomaisella on verkkopalvelussa nimetön ilmoituskanava väärinkäytösten tai sopimattoman menettelyn epäilyä varten.

Hallintoviranomainen nimeää ohjelmalle viestintävastaavan. Viestintävastaava johtaa kansallista viestintäverkostoa, johon kuuluu muiden ministeriöiden, välittävien toimielinten ja yhteistyökumppanien edustajia. Viestintäverkosto kokoontuu tarpeen mukaan 2–4 kertaa vuodessa. Viestintäverkosto käyttää myös virtuaalisia kanavia. Hallintoviranomainen tekee viestintäyhteistyötä MMM:n (maaseuturahasto sekä meri- ja kalatalousrahasto) ja SM:n (sisäasioiden rahastot) EU-rahoitteisten ohjelmien kanssa.

Alueilla on omat viestintäverkostonsa, joista vastuu on rahoittavilla viranomaisilla. Rahoittavat viranomaiset vastaavat hakujen sisällöistä ja haettavasta tukimäärästä ilmoittamisesta kuukautta ennen hakuajan alkamista, hakuajoista ilmoittamisesta sekä hankkeiden ohjauksesta ja neuvonnasta. Alueilla järjestetään tilaisuuksia info- ja koulutustilaisuuksia hanketoimijoille sekä yleisötilaisuuksia. Hallintoviranomainen osallistuu EU:n komission viestintäverkostojen INFORM ja INION kokouksiin ja muuhun toimintaan. Hallintoviranomainen osallistuu myös muihin komission järjestämiin viestintätoimiin, kuten EU in My Region -kampanjaan. Myös välittävät toimielimet ja hankkeet osallistuvat komission tarjoamiin viestintämahdollisuuksiin. Hallintoviranomainen järjestää koulutuksia viranomaisille ja osallistuu yleisötilaisuuksiin muun muassa Eurooppa-päivänä.

Tuensaajien velvollisuus on viestiä aktiivisesti toiminnastaan ja tuloksistaan sekä noudattaa viestinnän velvoitteita. Rahoittava viranomainen ohjeistaa hankkeita viestintävelvollisuuksista ja valvoo niiden toteutumista.

Viestinnän kustannukset maksetaan teknisestä tuesta. Tuen määrä viestintään on enintään 0,3 prosenttia ohjelman rahoituksesta. Teknisen tuen rahoituksella kustannetaan muuan muassa rakennerahastot.fi verkkopalvelu, viestinnän perusvälineet, tilaisuuksien järjestelykulut ja muut viestinnälliset hankinnat. Viestintään liittyvä koulutus ja matkakulut voidaan maksaa teknisen tuen viestintäosuudesta.

8. Yksikkökustannusten, kertakorvausten, kiinteämääräisen rahoituksen ja kustannuksiin perustumattoman rahoituksen käyttö

(täydennetään myöhemmin)

Liitteet

Liite 1: Kustannusmalleihin perustuva rahoituksen käyttö (Art 88)

Liite 2: Kustannuksiin perustumattoman rahoituksen käyttö (Art 89)

Liite 2a. Lista suunnitelluista strategisesti tärkeistä toimista aikatauluineen (Art 17(3))

(täydennetään tarvittavin osin myöhemmin)